

Satakunnan ammattikorkeakoulu
Satakunta University of Applied Sciences

EVA NÄRHI

Keinotekoisien järjestelyjen sivuuttaminen vai laajennetun hyödyn menettäminen?

Rikoshyödyn jäljittämisestä talousrikoksissa

LIIKETALouden KOULUTUSOHJELMA

2020

Tekijä(t) Närhi, Eva	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK	Päivämäärä 22.10.2020
	Sivumäärä 37	Julkaisun kieli Suomi
<p>Julkaisun nimi Keinotekoisien järjestelyn sivuuttaminen vai laajennetun hyödyn menettäminen? Rikoshyödyn jäljittämisestä talousrikoksissa.</p>		
<p>Tutkinto-ohjelma Liiketalous</p>		
<p>Tiivistelmä</p> <p>Tutkimuksen tarkoitus oli selvittää talousrikostapausten rikoshyödyn jäljittämisessä ja poisottamisessa käytetyistä keinoista kahta, keinotekoisien järjestelyn sivuuttamista ja laajennettua hyötyä ja vertailla niitä keskenään. Keinotekoisien järjestelyn sivuuttaminen on määritelty ulosottokaaren 4:14 § ja laajennettu hyöty on määritelty rikoslain 10:3 §. Tarkoituksena oli selvittää, olisiko joissain tapauksessa mahdollista soveltaa kumpaakin tapausta, ja jos näin on, voisiko ennemmin käyttää laajennetun hyödyn säädöstä.</p> <p>Tutkimusmenetelmänä on laadullinen tutkimus ja se toteutettiin lainopillisena tutkimuksena perehtymällä kyseessä olleisiin säädöksiin, lain esitöihin ja lainvalmisteluasiakirjoihin, sekä tutkittiin oikeuskirjallisuutta ja tarkasteltiin oikeuskäytäntöä. Tutkimukseen haastateltiin rikoshyödyn jäljittämisen asiantuntijoita ulosotosta ja poliisista, ja heiltä kysyttiin käytännön kokemuksia aiheesta.</p> <p>Tutkimuksessa havaittiin, että joissakin tapauksissa kyseeseen voisivat tulla molemmat keinot rikoshyödyn pois ottamisessa, sekä laajennettu hyöty, että keinotekoisien järjestelyn sivuuttaminen. Molemmat tapaukset ovat joissakin tapauksissa perusteltavissa.</p> <p>Tutkimuksen johtopäätöksenä on, että tietyillä kriteereillä voitaisiin soveltaa molempia, ja tällöin parempi keino voisi olla myös tutkimuksessa haastateltujen asiantuntijoiden mukaan soveltaa laajennettua hyötyä. Molempien tapausten käytännön soveltaminen vaatii viranomaisyhteistyötä, ja sekä poliisin että ulosoton näkemys oli, että yhteistyötä voisi entisestään tehostaa ja parantaa.</p>		
<p>Asiasanat Ulosmittaus, menettämisseuraamus, viranomaisyhteistyö, talousrikokset</p>		

Author(s) Närhi, Eva	Type of Publication Bachelors' thesis	Date 22.10.2020
	Number of pages 37	Language of publication: Finnish
Title of publication Ignoring artificial arrangement or losing extended forfeiture of the proceeds of crime? Tracing the proceeds of crime in financial offences.		
Degree programme Bachelor of Business Administration		
Abstract <p>The purpose of the study was to find out and compare two of the means used to trace and remove the criminal proceeds of financial crime cases, ignoring the artificial arrangement and the extended benefits. The disregard for an artificial arrangement is defined in section 4:14 of the Enforcement Act and the extended benefit is defined in section 10: 3 of the Penal Code. The aim was to find out whether, in some cases, it would be possible to apply both cases and, if so, whether the extended benefit instrument could be used instead.</p> <p>The research method was qualitative research, and it was carried out as a legal research by familiarizing oneself with the relevant regulations, draft laws, and drafting documents, as well as examining the legal literature and examining case law. The investigation interviewed prosecuting experts from foreclosure and the police and asked them for practical experiences on the subject.</p> <p>The study found that in some cases, both means of depriving the proceeds of crime could be considered, both an extended benefit and a disregard for an artificial arrangement. Both cases are justified in some cases.</p> <p>The study concludes that both criteria could be applied to certain criteria, in which case a better way could also be to apply the extended benefit, according to the experts interviewed in the study. The practical application of both cases requires co-operation between authorities, and the view of both the police and the enforcement officer was that co-operation could be further enhanced and improved.</p>		
<u>Key words</u> forfeiture, proceeds of crime, economic crimes		

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
2	OPINNÄYTETYÖONGELMA.....	7
3	TEORIA, KÄYTETTÄVISSÄ OLEVA AINEISTO JA METODIT	8
3.1	Tutkimuksessa käytettävät menetelmät	9
4	MÄÄRITELMIÄ.....	10
5	MENETTELYN VALINTA, KEINOTEKOISEN JÄRJESTELYN SIVUUTTAMINEN VAI LAAJENNETTU HYÖTY?.....	14
5.1	Milloin kyseeseen voisi tulla keinotekoisen järjestelyn sivuuttaminen.....	14
5.1.1	Oikeuskäytäntöä	17
5.2	Milloin kyseeseen voisi tulla laajennetun hyödyn menettäminen	19
5.2.1	Oikeuskäytäntöä	22
6	VERTAILUA	26
6.1	Laajennetun hyödyn ja keinotekoisen järjestelyn eroista	27
7	ALAN ASIANTUNTIJOIDEN KOKEMUKSIA KÄYTÄNNÖN TYÖSSÄ.....	28
7.1	Ulosoton näkökulma	28
7.2	Poliisin näkökulma.....	30
8	TULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET	32
9	TULEVAISUUDEN NÄKYMIÄ	35
	LÄHTEET.....	38
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

"Jokaisen suuren omaisuuden takana on rikos." - Honore de Balzac

Olen työskennellyt pidempään talousrikostorjunnan parissa, ja kokemuksen myötä olen kiinnostunut yhä enemmän rikoshyödyn jäljittämisestä. Tarkoituksena on tässä työssä kirjoittaa juridisesta näkökulmasta rikoshyödyn jäljittämisen ja poisottamisen keinoista erityisesti talousrikoksissa. Taustana aiheen valinnalle on se, että olen työssäni talousrikostutkijana törmännyt usein erilaisiin monimutkaisiin järjestelyihin, jossa yrityksen toiminnasta todellisesti vastaava henkilö ei itse näy järjestelmissä tai rekistereissä, vaan on kehittänyt erilaisia bulvaanirakenteita ja järjestelyitä, jotta hänen tosiasiallinen määräysvaltansa ja vastuunsa ei tulisi ilmi. Samassa yhteydessä usein myös rikoksella saatu hyöty kätketään joko sivullisten henkilöiden tai erilaisten yhtiö-rakenteiden kautta velkojien ulottumattomiin.

Talousrikos on rikos, joka tehdään erityisesti, kuten nimikin ilmaisee, taloudellisen hyödyn saamiseksi. Talousrikokseksi määrittelyn edellytyksenä on lisäksi, että se on tehty yritystoiminnassa tai osana muuta organisoitua toimintaa. (Hirvonen & Määttä 2018, 14.) Talousrikoksen torjunnassa on siten tärkeää, että rikoksella saatu hyöty, joka talousrikoksen tekemisellä on saatu, saataisiin jäljitettyä ja otettua pois, jolloin talousrikosten tekemisestä tulisi kannattamatonta (Kantanen 2020, 2).

Esitutkintalain (805/2011) 1:2 §:n mukaan esitutkinnassa on selvitettävä epäilty rikos, rikoksen teko-olosuhteet, rikoksella aiheutettu vahinko ja siitä saatu hyöty. Esitutkinnassa on säädöksen mukaan selvitettävä myös mahdollisuudet rikoksella saadun omaisuuden palauttamiseksi ja rikoksen takia tuomittavan menettämisseuraamuksen tai asianomistajalle tulevan vahingonkorvauksen täytäntöön panemiseksi. Rikoshyödyn jäljittäminen ja pois ottaminen on siis lain mukaan yksi esitutkintaviranomaisen tehtävistä.

Valtioneuvosto tekee neljän vuoden välein tavoiteohjelman talousrikollisuuden torjumiseksi. Vuosiksi 2020–2023 on asetettu valtioneuvoston periaatepäätös kansalliseksi

harmaan talouden ja torjunnan strategiaksi ja toimenpideohjelmaksi. ”Strategian tavoitteena on: 1) edistää yritysten välistä tervettä kilpailua ja reiluja työmarkkinoita, 2) ennalta estää harmaata taloutta ja talousrikollisuutta, 3) turvata harmaata taloutta ja talousrikollisuutta torjuvien viranomaisten toimintaedellytykset sekä 4) kehittää harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjuntaa ja viranomaisyhteistyötä.” (Valtioneuvosto 2020, 2.)

Keskustelin aiheen valinnasta käytännön työtä tekevien viranomaisten kanssa, koska harmaan talouden torjunnassa ja talousrikosten tutkinnassa on keskeistä myös viranomaisyhteistyö. Yhteiseksi teemaksi talousrikosten tutkinnassa ja torjunnassa, sekä rikoshyödyn jäljittämisen tulisi nimenomaan olla rikoksen tekeminen kannattamattomaksi rikoksella saadun hyödyn pois ottamisella. Ulosoton käytännön työtä tekevien viranomaisten kommentti oli se, että rikoksella saaduilla varoilla ei pitäisi maksaa myöskään ulosottovelkoja - ja usein tämä ongelma tulee vastaan rikoksesta epäillyillä, jotka ovat jo valmiiksi ulosottovelallisia. (Fränti, henkilökohtainen tiedonanto 3.10.2020.)

Yhtenä keinona talousrikoksia tehdessä on yrittää piilottaa talousrikosten tuottamaa hyötyä niin kutsutun keinotekoisien järjestelyjen avulla viranomaisten ja esimerkiksi velkojien ulottumattomiin. Ulosottokaareissa (705/2007) on määritelty 4:9 §:ssä ulosmittaamisesta sivulliselta ja keinotekoisien järjestelyjen sivuuttamista ulosottokaaren 4:14 §:ssä.

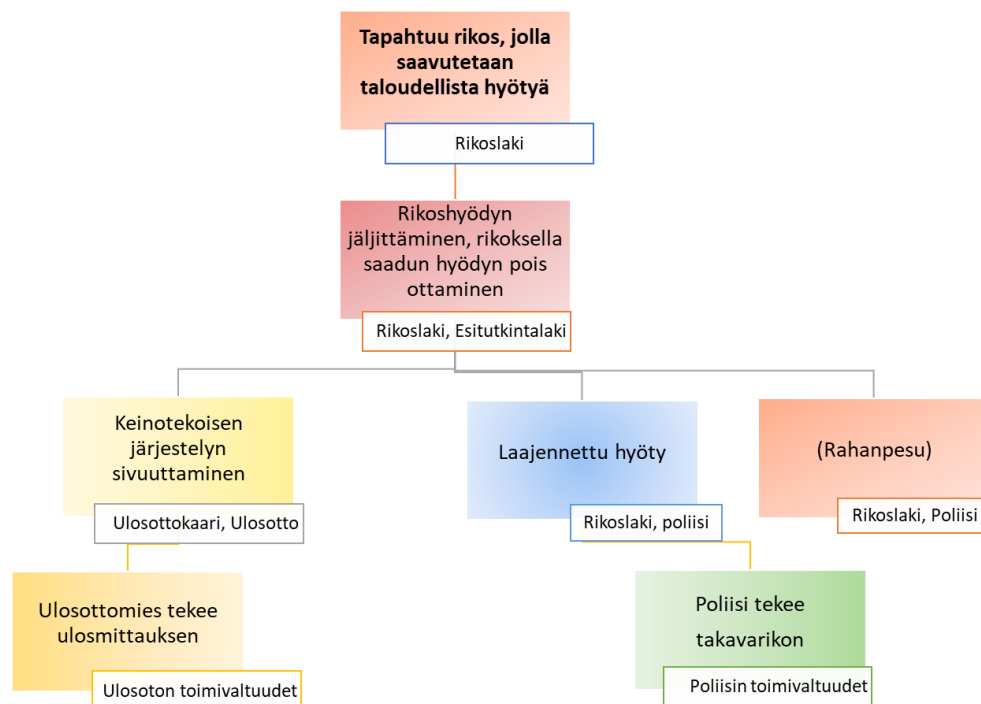
Keskusteluissa nostettiin esille se vaihtoehto, että käytettäisiin keinotekoisien järjestelyjen sivuuttamisen sijaan poliisin toimivaltuuksia ja laajennetun hyödyn menettämistä rikoshyödyn pois ottamiseksi. Laajennetun hyödyn menettäminen on säännelty rikoslain (39/1889) 10:3 §:ssä. Tämän työn tarkoituksena onkin vertailla näitä kahta työkalua rikoshyödyn jäljittämisen ja pois ottamisen erityisesti talousrikosten osalta, eli milloin on mahdollista käyttää ulosottolain pykälien mukaista keinotekoisien järjestelyjen sivuuttamista ja milloin voitaisiin käyttää laajennetun hyödyn menettämistä.

Tutkimuksessa käyn läpi asiaan liittyvää lainsäädäntöä ja poimin esimerkkejä korkeimman oikeuden ja hovioikeuden ratkaisuksista. Lisäksi haastattelen käytännön työtä ja päätöksiä tekeviä virkamiehiä poliisissa ja ulosotossa. Tarkoituksena tässä työssä on

pohtia oikeuskäytännön ja jo toteutuneiden tapausten avulla yleisemmällä tasolla, miten tapauksia on aiemmin ratkaistu, ja sitä kautta mahdollisesti kehittää osaamista ja lisätä tietoisuutta erilaisista näkökulmista ja lainsäädännöstä tulevista toimivaltuuksista, keinoista ja mahdollisuuksista jäljittää ja poisottaa rikoksella saatua hyötyä. Mielinkiintoisen vaihtoehdon laajennetun hyödyn käyttämisessä rikoshyödyn poisottamisessa tekee se, että jos rikoksesta epäillyn eli oikeudenkäynnissä vastaajan katsotaan saaneen laajennettua hyötyä, vastaajalla olisi todistustaakka omaisuuden laillisesta alkuperästä, kun vaatimus koskee laajennetun hyödyn menettämistä (HE 4/2016). Palaan tähän jäljempänä kohdassa 5.2.

2 OPINNÄYTETYÖONGELMA

Tämän työn tarkoituksena on vastata oikeustapauksiin ja käytännön kokemuksiin peilaamalla kysymykseen, milloin rikoshyödyn poisottamisessa tulisi käyttää perusteluna keinotekoisien järjestelyjen sivuuttamista ja milloin taas laajennetun hyödyn menettämistä? Työn tarkoituksena on vastata kysymykseen, voisiko keinotekoisien järjestelyjen sivuuttamisen sijaan käyttää useammin laajennetun hyödyn menettämistä talousrikoksella saadun rikoshyödyn pois ottamisessa. Vaihtoehtoisena laajennetun hyödyn menettämiseksi tai toisinaan talousrikoksissa myös keinotekoisien järjestelyjen sivuuttamiselle voi tulla kysymykseen myös rahanpesu. Tapauksessa KKO: 2012:60 on syyttäjä esittänyt toissijaisena syytteen törkeästä rahanpesusta. Korkein oikeus on kuitenkin katsonut, että tapauksessa on kyse laajennetusta rikoshyödyistä.

Kuvio 1. Talousrikoksella saavutetun hyödyn osoittamisen ja poisottamisen keinot.

3 TEORIA, KÄYTETTÄVISSÄ OLEVA AINEISTO JA METODIT

Tämän tutkimuksen näkökulma on rikosoikeudellinen. Käsiteltävä teoria pohjautuu rikoslain (39/1889) 10:3 §:ään ja ulosottokaaren (705/2007) 4:14 §:ään, oikeuskirjallisuuteen ja hallituksen esityksiin. Käsittelen myös muutaman tapauksen oikeuskäytännöstä edellä mainitun korkeimman oikeuden ratkaisun KKO: 2012:60 lisäksi.

Tarkoitus on lähestyä ongelmaa voimassa olevan lainsäädännön, lainsäädännön valmisteluasiakirjojen, oikeuskirjallisuuden sekä artikkelien pohjalta ja vertailla oikeustapauksia. Oikeuskirjallisuutta aiheesta on vähän, eikä näitä kahta keinoa ole vertailtu oikeuskirjallisuudessa lainkaan. Empiria-osuuteen haastattelen käytännön työtä tekeviä viranomaisia ulosotosta ja poliisista.

Artikkelissa ”Empiirinen tutkimus- mitä ja milloin?” Keinänen ja Väättänen toteavat, että: ” lakien vaikutukset ovat tärkein syy, jonka vuoksi on perusteltua laatia uusia lakeja ja muuttaa tai kumota entisiä. Oikeudellinen sääntely ymmärretään julkisen päätöksen tekijän yhdeksi mahdolliseksi keinoksi – instrumentiksi – jolla päätöksentekijä

pyrkii edistämään tavoitteitaan, korjaamaan epäkohtia tai pyrkii ohjaamaan eri toimijoiden käyttäytymistä haluttuun suuntaan” (Miettinen 2016, 248). Juuri tämä on se asia, joka minua kiinnostaa käytännön työtä tekevänä viranomaisena. Miten voimassa olevaa lainsäädäntöä käytännössä toteutetaan tehokkaasti, ja onko olemassa joitakin keinoja, joita voisimme käyttää, vaikka vakiintunut käytäntö on toinen, vai tulisiko voimassa olevaa lainsäädäntöä joiltakin osin muuttaa?

Tutkimus on lainopillinen eli oikeusdogmaattinen tutkimus. Aluksi tarkastellaan nykyisten määritelmien sisältöä ja niiden pohjalta tehtyjä ratkaisuja ja käytäntöjä, eli lainoppia. Mitä kyseiset käsitteet pitävät sisällään ja miten niitä on tulkittu oikeuskäytännössä? Ongelman ratkaisuksi on tarkoitus myös tehdä empiiristä tutkimusta, eli vertailla toteutuneita tapauksia ja kysellä käytännön työtä tekevien virkamiesten kokemuksia. Mitkä seikat vaikuttavat käytettävissä olevan metodin valintaan? Milloin poliisi voisi hyödyntää laajennettua rikoshyötyä koskevaa vaatimusta sen sijaan että osoittaisi tietyn omaisuuden samastettavaksi ulosottomiehelle?

3.1 Tutkimuksessa käytettävät menetelmät

Työ toteutetaan laadullisena, kvalitatiivisena tutkimuksena. Työssä kuvataan rikoshyödyn jäljittämisen keinoista keinotekoisien järjestelyjen sivuuttamista ja laajennetun hyödyn menettämistä lainsäädännön valossa, tarkastellaan oikeuskäytäntöä, sekä pohditaan, milloin nämä menetelmät tulevat kyseeseen erityisesti epäiltyjen talousrikosten osalta. Tarkoituksena on kuvailla nämä prosessit ja tutkia, kumpaa menetelmää käsillä olevaan tapaukseen tulee soveltaa ja pyrkiä löytämään oikeuskäytännöstä yhteneväisiä käytäntöjä. (Kananen 2017, 35.) Lisäksi siis on tarkoituksena pyrkiä vastaamaan kysymykseen, onko mahdollista käyttää entistä useammin poliisin toimivaltuuksien alaisuuteen kuuluvaa laajennetun hyödyn menettämistä.

Olen kysynyt suostumuksen haastatteluihin alan asiantuntijoilta keskusrikospoliisista ja haastattelen rikoshyödyn jäljittämiseen perehtynyttä asiantuntijoita. Perehdyin aiheeseen etukäteen keskustelemalla. Tutkimusta varten olen haastatellut esitutkintaviranomaisista tutkinnanjohtajana toimivaa rikoskomisariota, rikoshyödyn jäljittämistä

käytännössä useita vuosia tehnyttä vanhempaa rikoskonstaapelia, ulosotosta erityispe-
rinnästä kahta kihlakunnan ulosottomiestä sekä ylitarkastajaa ulosottovirastosta.

4 MÄÄRITELMIÄ

Tutkimuksen kannalta keskeisiä määritelmiä ovat talousrikos, rikosvahinko, rikos-
hyöty, rikoshyödyn jäljittäminen, laajennettu hyöty ja keinotekoisien järjestelyjen sivuut-
taminen.

Talousrikos

Talousrikos on käsite, jota ei ole rikoslaissa määritelty. Talousrikoksiin voidaan viitata
myös käsitteellä valkokaulusrikollisuus tai organisaatiorikollisuus. Talousrikos voi-
daan määritellä rikokseksi, joka on tehty joko laillisen yritystoiminnan puitteissa
tai kokonaan laittomana taloudellisena toimintana. Kummankin rikoksen tavoitteena
on saavuttaa taloudellista hyötyä. (Hirvonen & Määttä 2018 a, 14–15.) Toisin sanoen
sillä voidaan tarkoittaa ”yrityksen, julkishallinnon tai muun yhteisön toiminnan yhtey-
dessä tai niitä hyväksi käyttäen tapahtuvaa, huomattavaan välittömään tai välilliseen
taloudelliseen hyötyyn tähtäävää rangaistavaa tekoa tai laiminlyöntiä” (Hirvonen &
Määttä 2018 b, 249.)

Talousrikoksiksi on perinteisesti luokiteltu kirjanpitorikokset, velallisen rikokset, Kir-
janpitorikokset, verorikokset, velallisen rikokset, elinkeinoelämän lahjusrikokset, yri-
tyssalaisuusrikokset, rekisterimerkintärikos, osakeyhtiörikos, luottamusaseman vää-
rinkäyttö ja arvopaperimarkkinarikokset. Luettelo ei ole tyhjentävä. (Frände 2017,
663–865.)

Rikoshyöty

Rikoshyöty on määritelty rikoslain (39/1889) 10 luvussa. Lain mukaan valtiolle on tuomittava menetetyksi rikoksen tuottama taloudellinen hyöty, jolla tarkoitetaan rikoksella välittömästi saatua omaisuutta tai sen sijaan tullutta omaisuutta, rikoksella hankitun omaisuuden tuottoa, omaisuuden ja tuoton arvoa tai rikoksella saadun säästön arvoa.

Menetettäväksi tuomitaan nettohyöty, eli laillisesti hankitun omaisuuden ja rikoksella hankitun tuoton erotus. Hallituksen esityksessä on mainittu esimerkkinä laitton alkoholikauppa, jossa menetetyksi voidaan tuomita myyntihinnan ja alkoholiliikkeestä ostetun tuotteen hankintahinnan erotus, koska edellä mainittu kustannus ei sinänsä aiheudu rikollisesta toiminnasta. Toisena esimerkkinä hallituksen esityksessä on mainittu säästö, jota voidaan saada laittomalla toiminnalla ympäristörikoksessa. Lupaehtojen noudattamatta jättäminen voi ilmetä alhaisempina tuotantokustannuksina, ja tällä tavoin hankittu säästö on tuomittava menetetyksi rikoshyötynä. Hyödyn arvon nousu, kuten pankkitilille talletettujen varojen arvonnousu korkotuloina tai valuuttakurssin muuttumisella saatu tuotto on myös tuomittava menetetyksi. (HE 80/2000.)

Lakiin kirjatulla termillä ”taloudellinen” tarkoitetaan rahan lisäksi myös sellaista esinettä tai oikeutta, jolla on raha-arvoa. Rikoksen tuottamaa hyötyä on paitsi rikoksella suoraan saatu hyöty, esimerkiksi edellä kuvattu erotus, myös rikoksen tekemisestä saatu palkkio. (HE 80/2000.)

Rikoshyödyn jäljittäminen

Rikoshyödyn jäljittämisellä tarkoitetaan rikoksella haltuun saadun omaisuuden selvittämistä ja etsimistä. Talousrikoksen ollessa kyseessä siis tarkoituksena on rikollisin menetelmin tuottaa taloudellista hyötyä, ja hyödyn jäljittämisessä on kyse ensinnäkin hyödyn tunnistamisesta ja toiseksi sen jäljittämisestä, eli etsimisestä. Kun hyöty on jäljitetty, tavoitteena on jäädyttää, takavarikoida ja tuomita se menetetyksi. (HE 4/2016.) Rikoshyödyn jäljittämistä tehdään myös moniviranomaisyhteistyönä. Oikeusministeriö on asettanut 4.11.2016 ”työryhmän, jonka tehtävänä oli selvittää rikoshyödyn jäljittämiseen, turvaamiseen ja poisottamiseen liittyviä ongelmia sekä ilmiöitä

ja tarkoituksenmukaisia menettelytapoja ja toimia”. Tässä työssä viitataan myös hankkeen loppuraporttiin, joka on julkaistu 16.5.2019. Työryhmään on kuulunut viranomaisia verohallinnosta, ulosotosta, poliisista, rajavartiolaitoksesta ja syyttäjälaitoksesta. (Valtioneuvosto 2020, 2.)

Rikoshyödyn menettäminen

Menettämisseuraamukset on uudistettu rikoslaissa vuonna 2001. Menettämisseuraamus eli hyötykonfiskaatio tarkoittaa sitä, että ”valtiolle tuomitaan omaisuutta rikollisen käyttäytymisen perusteella”. Edellytyksenä menettämisseuraamuksen määräämiselle on siis se, että joku on tehnyt oikeudenvastaisen, tunnusmerkistön mukaisen ja rangaistukseksi säädetyn teon. Hyödyn menettäminen on pakollinen seuraamus. (Frände ym. 2018, 414, 415.)

Rikoslain (39/1889) 10: 2 §:ssä määritellään termi rikoshyöty ja milloin se kyseisen säädöksen perusteella menetetään. Säädöksen mukaan valtiolle on tuomittava menetetyksi rikoksen tuottama taloudellinen hyöty, jolla tarkoitetaan rikoksella välittömästi saatua omaisuutta (kohta 1), tämän omaisuuden sijaan tullutta omaisuutta (kohta 2), rikoksella hankitun omaisuuden tuottoa (kohta 3) tai tämän omaisuuden ja tuoton arvoa (kohta 4), sekä rikoksella saadun säästön arvoa (kohta 5). Jos hyödyn määrästä ei ole saatavissa selvitystä tai se on vain vaikeuksin esitettävissä, hyöty on arvioitava ottaen huomioon rikoksen laatu, rikollisen toiminnan laajuus ja muut olosuhteet.

Laajennetun hyödyn menettäminen

Rikoslain (39/1889) 10:3 §:ssä on säädetty, millä edellytyksillä voidaan tuomita menetetyksi laajennettu hyöty. Laajennettu hyöty voidaan tuomita menetetyksi, kun on tehty rikos, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta (kohta 1), tai kätkemisrikos tai rahanpesu (kohta 2), lahjuksen antaminen tai lahjuksen ottaminen taikka lahjominen elinkeinotoiminnassa tai lahjuksen ottaminen elinkeinotoiminnassa (kohta 5), järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistuminen (kohta 6), tai edellä lueteltujen rikoksen rangaistava yritys ja jos rikos on luonteeltaan sellainen, että se voi tuottaa taloudellista hyötyä, valtiolle menetetyksi voidaan tuomita

omaisuus, joka on peräisin rikollisesta toiminnasta. Menetetyksi tuomitsemista harkittaessa on muiden seikkojen ohella otettava erityisesti huomioon, onko omaisuus ilmeisesti peräisin muusta kuin vähäisenä pidettävästä rikollisesta toiminnasta ja onko menettämisseuraamuksen tuomitseminen tarpeen uusien rikosten ehkäisemiseksi sekä saadaanko rikollisella toiminnalla toistuvasti merkittävä osa asianomaisen tuloista.

Menettämisseuraamukseen voidaan tuomita 1 momentissa tarkoitettuun rikokseen syyllistynyt tai siihen osallinen taikka se, jonka puolesta tai hyväksi rikos on tehty. Edellä 1 kohdassa mainittu omaisuus voidaan tuomita kokonaan tai osaksi valtiolle menetetyksi myös siltä, joka rikoslain (39/1889) 10: 3 pykälän 2 momentissa tarkoitettuun henkilöön sellaisessa suhteessa, jota tarkoitetaan takaisinsaannista konkurssipesään annetun lain (758/1991) 3 §:n 1 momentissa (läheinen), sekä yksityiseltä elinkeinonharjoittajalta, yhtiöltä, muulta yhteisöltä tai säätiöltä, joka on rikoslain 10:3 pykälän 2 momentissa tarkoitettuun henkilöön tai hänen läheiseensä sellaisessa suhteessa, jota tarkoitetaan takaisinsaannista konkurssipesään annetun lain 3 §:n 2 momentin 1 tai 2 kohdassa, jos on syytä olettaa, että omaisuus on menettämisseuraamuksen tai korvausvelvollisuuden välttämiseksi siirtynyt edellä mainituille. Menettämisseuraamusta ei tuomita, jos omaisuus on siirtynyt yli viisi vuotta aikaisemmin kuin pykälän ensimmäisessä momentissa tarkoitettu rikos on tehty. Jos kaksi tai useampi tuomitaan samaan menettämisseuraamukseen, nämä vastaavat siitä yhteisvastuullisesti.

Keinotekoisien järjestelyjen sivuuttaminen

Velallinen saattaa olla maksuhaluton, ja hänelle kertyy velkaa ulosottoon. Ulosotto-kaareissa on säädöksiä, joilla pyritään estämään ulosoton kiertäminen ja perimään saatavia tehokkaasti. Säädos keinotekoisien järjestelyjen sivuuttamisesta on oikeustieteen tohtori Tuula Linnan mukaan otettu ulosottolakiin vuonna 1999. (Linna 2019, 236, 238.) Ulosottokaaren (705/2007) 4 luvun 14 §:ssä on määritelty, mitä sillä tarkoitetaan. Säädöksen mukaan väite siitä, että omaisuus kuuluu sivulliselle, ei estä omaisuuden ulosmittaamista, jos havaitaan, että sivullisen asema perustuu sellaiseen varallisuustai muuhun järjestelyyn, jolle annettu oikeudellinen muoto ei vastaa asian varsinaista luonnetta tai tarkoitusta. Tällöin otetaan huomioon velallisen käytettävissä oleva omis-

tajan määräysvaltaan verrattava valta, omistajan toimiin verrattavat toimet sekä velallisen järjestelystä saamat edut ja muut vastaavat seikat. Kun tällaista oikeudellista muotoa ilmeisesti käytetään ulosoton välttämiseksi tai omaisuuden pitämiseksi velkojien ulottumattomissa eikä hakijan saatavaa todennäköisesti muuten saada velalliselta kohtuullisessa ajassa perityksi, voidaan tällainen järjestely siis sivuuttaa ja omaisuus ulosmitata.

5 MENETTELYN VALINTA, KEINOTEKOISEN JÄRJESTELYN SIVUUTTAMINEN VAI LAAJENNETTU HYÖTY?

Miksi siis tutkia tätä asiaa, kumpi menetelmä valitaan tai valikoituu osaksi viranomaisprosessia rikoshyödyn jäljittämisen keinona? Kuten todettua, rikoshyödyn jäljittämistä tehdään talousrikostutkinnassa usein viranomaisyhteistyönä. Verorikoksen ollessa kyseessä tutkintaa ja rahan jäljittämistä tehdään yhdessä verohallinnon kanssa, ja esimerkiksi velallisen rikoksissa voidaan tehdä yhteistyötä ulosoton kanssa. Kun kyseessä on ylipäätään talousrikostapaus, jossa rikoksesta epäillyllä on ennestään ulosottovelkaa, yhteistyötä voidaan tehdä ulosoton kanssa. Nyt kyseessä olevassa tutkimusongelmassa pohditaan tätä nimenomaista seikkaa, milloin tulisi ulosmitata rikoshyöty velalliselta ulosottoviranomaisen toimesta, ja milloin takavarikoida löydetty omaisuus laajennettuna hyötynä. Tulee ensiksi selvittää, milloin nämä kyseiset tapaukset ovat aidosti rinnasteisia vaihtoehtoja, eli kumpikin vaihtoehto olisi perusteltavissa. Oikeusministeriön asettamassa työryhmässä todetaan hankkeen loppuraportissa, että: ”esitutkinta- ja syyttäviviranomaiset tekevät turhaa työtä jäljittäessään ja turvateissaan omaisuutta tilanteissa, joissa omaisuus myöhemmin ulosmitataan vastaajan ulosottovelkojen suorittamiseksi”. (Valtakunnanvoudinvirasto 2019, 1,9.)

5.1 Milloin kyseeseen voisi tulla keinotekoisen järjestelyn sivuuttaminen

Ulosottoviranomaiset ovat lainkäyttöviranomaisia, ja toimivaltuudet lainkäyttöön ulosottoviranomaisella tulevat ulosottokaaren säädöksistä (Linna 2019, 34). ”Ulosottokaari on prosessilaki, eli menettelyoikeutta koskeva säädös. Siinä säännellään menettely, jonka mukaisesti pannaan täytäntöön tuomioistuimen vahvistamat tai suoraan

ulosottokelpoiset velvoitteet. Menettelysäännöksissä määritetään ulosottomiehen toimivalta ja täytäntöönpanon menettelymuoto.” Ulosottomies noudattaa ulosottokaaren menettelysäädöksiä ja ratkaisee säädösten mukaisesti aineellisia kysymyksiä. (Linna 1999, 335.)

Ulosotolla tarkoitetaan maksuvelvoitteen tai muun ulosottokaassa määritellyn velvoitteen täytäntöönpanoa. Toisinaan on niin, että velallinen, jota maksuvelvoite koskee, tekee järjestelyjä, joilla siirtää omaisuutensa velkojiensa ulottumattomiin, jotta ei joutuisi maksamaan velkaansa. Kuten todettua, ulosottokaassa on säädetty myös erikseen säädöksiä, joilla pyritään estämään ulosoton kiertäminen. (Linna 2019, 236, 238.) Lain esitöissä, hallituksen esityksessä HE 275/1998 on esitetty, että sellaisen järjestelyn, ”jossa käytetään asian varsinaista luonnetta tai tarkoitusta vastaamatonta oikeudellista muotoa ilmeisesti ulosoton välttämiseksi tai omaisuuden pitämiseksi velkojien ulottumattomissa”, ei tule muodostaa ulosoton estettä. Tuolloin on esitetty lakiin muutosta myös muun muassa sen estämiseksi, että ulosottoa vältellään perusteetoman suurten luontaisetujen avulla. (HE 275/1998.)

Ulosottokaaren (705/2007) 4:9 § 1 k:n mukaan ulosmittausta ei saa tehdä sivulliselta. Jos omaisuus on kuitenkin siirretty sivullisen nimiin keinotekoisesti, omaisuuden voidaan ulosmittauksessa katsoa kuuluvan velalliselle. Kun järjestelyn katsotaan olevan keinotekoinen, ei kyseessä ole aito sivullisen asema velalliseen nähden. (Linna & Leppänen 2015, 145.)

Ulosottokaaren 1:3 §1 mom. 6 k:n mukaan ”sivullisella tarkoitetaan muuta henkilöä, kuin ulosoton asianosaista”. Ulosottokaaren mukaan henkilö voi olla myös oikeushenkilö. Ulosottokaaren 1:3 §2 mom. todetaan, että henkilö voi olla yhteisö, laitos tai säätiö. (Ulosottokaari 705/2007, Linna & Leppänen 2015, 85.)

Keinotekoisella järjestelyllä tarkoitetaan sitä, että ”sivullisen asema perustuu sellaiseen järjestelyyn, jolle annettu oikeudellinen muoto ei vastaa asian varsinaista luonnetta tai tarkoitusta”. Tätä voidaan tohtori Linnan mukaan kutsua objektiiviseksi tunnusmerkistöksi. Vuoden 1999 alusta voimaan tulleen säädöksen taustalla oli se, että velalliset olivat siirtäneet omaisuuttaan veroparatiisiyhtiöiden nimiin tarkoituksenaan

kiertää ulosottoa. (Linna 2019, 238.) Vaikka ulosottokaarta on tämän jälkeen uudistettu laajasti vuonna 2006, näihin keinotekoisien järjestelyjen sivuuttamista koskeviin säädöksiin ei ole tullut muutoksia, joten myös tätä aiempi oikeuskirjallisuus ja oikeuskäytäntö on käyttökelpoista. (Linna & Leppänen 2015, 145.)

Keinotekoinen järjestely voidaan tunnistaa ulosottokaarella (705/2007) 4:14 §1 mom. lueteltujen aputunnusmerkkien avulla, joita ovat, että velallinen käyttää omistajaan verrattavissa olevaa määräysvaltaa, tai tekee toimia, jotka ovat verrattavissa omistajaan, tai velallinen saa etua järjestelystä tai muut vastaavat seikat. Näiden tarkennuksien avulla pyritään selventämään todellista omistajuutta. Kysymys on siitä, kenellä on omaisuuteen nähden todellinen määräysvalta. Velallinen voi tehdä omaisuudelleen erilaisia omistajatoimia, kuten huolehtia omaisuutensa vakuutuksista, huoltamisesta, ylläpitokustannuksista ja lisäinvestoinneista. (Linna & Leppänen 2015, 153.)

Keinotekoisien järjestelyjen määrittelyssä kiinnitetään huomiota myös velallisen saamiin etuihin. Velallinen voi saada järjestelystä tuloja tai tuottoa, tai hänellä voi olla käytössään esimerkiksi sivullisen nimissä oleva luottokortti (Linna 2019, 238). Velallisella voi olla käytännössä tilinkäyttöoikeudet hallussaan, vaikka ne ovat sivullisen nimissä, ja hän pystyy käyttämään varoja vapaasti. Sivullisen nimissä voi olla myös erilaista omaisuutta, kuten ajoneuvoja, asunto-osake tai kiinteistö, mutta velallinen käyttää niitä vapaasti. (Linna & Leppänen 2015, 153.)

Tyypillinen esimerkki keinotekoisesta järjestelystä on, että ”omaisuus on läheisen henkilön tai velallisen määräysvallassa olevan yhtiön nimissä muodollisesti kaupan perusteella, mutta taustalla olevat varojen siirrot osoittavat, että järjestelyssä liikkuu yksinomaan tai pääosin velallisen varoja, ja velallinen myös jatkaa omistajan toimia omaisuuden suhteen.” (Linna & Leppänen 2015, 153.)

Keinotekoisien järjestelyjen subjektiivisena tunnusmerkkinä voidaan pitää sitä, että järjestely on tehty nimenomaan ulosoton välttämiseksi tai omaisuuden pitämiseksi velkojien ulottumattomissa. Pelkästään se, että omaisuusjärjestely on keinotekoinen, ei oikeuta ulosmittaukseen, vaan tulee myös osoittaa, että järjestely on tehty ulosoton tai velkojenmaksun välttämiseksi. (Linna & Leppänen 2015, 157.)

Keinotekoisien järjestelyjen sivuuttamiseksi edellytetään lisäksi, että velkaa ei saada muutoin perittyä kohtuullisessa ajassa velalliselta. Ensisijaisesti velka tulee periä palkasta tai muista toistuvaisluontoisista tuloista. Kuten professori Linna on todennut, keinotekoisia järjestelyitä tekevillä on kuitenkin yleensä niin suuret velat, että niitä ei saada perittyä muulla tavoin. (Linna 2019, 239.)

5.1.1 Oikeuskäytäntöä

Poimin seuraavassa muutaman esimerkin korkeimman oikeuden ennakkopäätöksistä, joissa on käsitelty keinotekoisien järjestelyjen sivuuttamista.

Tapauksessa KKO: 2006:45 A:n veloista oli pantu takavarikkoon kiinteistöyhtiön osakkeet, jotka olivat niin sanotun offshore-yhtiön omistuksessa. Tapauksessa oli kysymys siitä, loukkasiko takavarikko yhtiön todellista oikeutta. Korkein oikeus totesi, että pelkkä sivullisen väite siitä, että hän omistaa kyseisen omaisuuden, ei riitä estämään omaisuuden ulosmittaamista, ellei sivullinen pysty todistamaan omistustaan ja että ”ulosottomies voi ulosmitata myös sellaisen omaisuuden, joka on sivullisen hallinnassa mutta joka olosuhteista päätellen todennäköisesti kuuluu velalliselle”. Yhtiön ainoa toiminta koostui kyseisten asunto-osakkeiden hallinnasta. Yhtiön antaman selvityksen mukaan se oli hankittu ainoastaan kyseisten asunto-osakkeiden omistusta ja hallintaa varten.

Korkeimman oikeuden ratkaisussa on kiinnitetty huomiota siihen, että velallinen A oli tehnyt kyseisten ”huoneiston hallintaan oikeuttavien osakkeiden kauppaa koskevan ostotarjouksen/käsirahasopimuksen ja esisopimuksen”, ja kaupan jälkeen muuttanut perheensä kanssa asuntoon. Lisäksi A oli maksanut huomattavan alihintaista vuokraa asunnosta, jonka oli itse päättänyt. Vuokrasopimusta ei esitetty. A oli myös ainoa offshore-yhtiön Suomessa asioita hoitanut henkilö. Yhtiö oli hankkinut asunto-osakkeet lainalla, joka oli vakuudeton ja koroton, eikä sille ollut määrätty erääntymispäivää. Tapauksessa väitettiin, että yhtiön omisti henkilö B, ja korkein oikeus totesi B:n omistusta ja toimintaa arvioidessaan, että B ei tiennyt yhtiössä tapahtuneista keskeisistä asioista, eikä välittänyt asunnon vuokratasosta. (KKO: 2006:45.)

Korkein oikeus katsoi ratkaisussaan, että ”ottaen huomioon A:n huoneiston suhteen käyttämät omistajan määräysvaltaan verrattavat toimet ja hänen saamansa edut, että osakkeiden ostaminen yhtiön lukuun on tapahtunut omaisuuden pitämiseksi velkojien ulottumattomissa ja todellinen edunsaaja järjestelyssä on ollut ulosottovelallinen A. Yhtiö ei ole saattanut todennäköiseksi, että takavarikko loukkaisi yhtiön todellista oikeutta. Estettä A:n ja yhtiön samastamiseen ei siten ole”. (KKO: 2006:45.)

Tapauksessa KKO 2009:87 ”A ja B olivat asiakirjoja allekirjoittamalla ja pankkitilejä avaamalla osallistuneet järjestelyyn, jossa kiinteistöt oli hankittu muodollisesti heidän nimiinsä, mutta tosiasiallisesti heidän ylivelkaantuneen isänsä X:n omistukseen. X oli sittemmin syyllistynyt törkeään velallisen petokseen, kun hän ei ollut ulosottoselvityksessä ilmoittanut kiinteistöjä omaisuutenaan.” Tapauksessa oli kysymys ”siitä, oliko A:n ja B:n menettelyssä kysymys rangaistavasta avunannosta ja täytyikö heidän menettelyssään avunantorikoksen edellyttämä tahallisuus.” Korkein oikeus on alempien oikeusasteiden tavoin ratkaisussaan katsonut, että kyseisessä tapauksessa oli kyse keinoitekoisesta järjestelystä muun muassa siksi, että A:n ja B:n isä ”X oli yksin etsinyt kyseiset metsäkiinteistöt,” ja ”neuvotellut niin kiinteistöjen ostoon kuin metsän myyntiin liittyvät kaupat. X oli järjestänyt kiinteistöjen ostoon tarvittavan rahoituksen sellaisten yhtiöiden tai yhteisöjen kautta, joissa hänellä oli määräysvalta, ja myöhemmin myös metsän myynnistä saaduilla tuloilla. A ja B olivat vain allekirjoittaneet kauppoihin tarvittavat valtakirjat tai olleet kaupantekotilaisuudessa läsnä allekirjoittamassa kauppakirjoja. Kauppoja, kiinteistöistä meneviä kuluja ja metsänmyyntituloja varten he olivat avanneet pankkitilit, joiden käyttöoikeus oli X:llä”.

Suomalainen ulosottomies on toimivaltainen lähtökohtaisesti vain Suomessa, eikä hänellä ole toimivaltaa suorittaa ulosmittausta Suomen valtakunnan rajojen ulkopuolella. Jos omaisuus on esine, kuten esimerkiksi vene tai kiinteistö, on velkojan mahdollista hakea täytäntöönpanoa itse kyseisessä valtiossa kansainvälisen sopimuksen tai säädöksen, kuten Bryssel I - asetuksen, perusteella. (Linna & Leppänen 2015, 191–192.)

Tapauksessa KKO: 2011:25 oli ”kysymys siitä, oliko konkurssituomioistuimella kansainvälinen toimivalta tutkia konkurssipesän nostama muun muassa takaisinsaantia konkurssipesään koskeva kanne Panamasta, Sveitsistä ja Liechtensteinistä olevia vastaajia vastaan”. Tapauksen perusteluissa korkein oikeus katsoi, että kyseessä olevassa

tapauksessa vastaajat olivat eri valtioissa, Panamassa, Sveitsissä ja Liechtensteinissa. Korkein oikeus on todennut, että ”vastaajayhteisöt eivät toimi Suomessa eikä niillä ole täällä omaisuutta. Vastaajayhteisöjen varallisuuden määrästä, laadusta tai sijainnista ei ole esitetty muuta kuin että omaisuutta on eri vieraisissa valtioissa. Konkurssipesän maininta siitä, että vastaajayhteisöillä on varoja myös Euroopan unionin jäsenmaissa, on jäänyt vaille tarkempaa selvitystä.” Korkein oikeus totesi tuomiolauselmassaan, ettei suomalaisella konkurssituomioistuimella ollut kansainvälistä toimivaltaa asiassa.

5.2 Milloin kyseeseen voisi tulla laajennetun hyödyn menettäminen

”Menettämisseuraamus eli konfiskaatio on rikokseen perustuva seuraamus”, joka on ennemminkin turvaamistoimi kuin rangaistus (HE 80/2000). Menettämisseuraamuksen tarkoitus on tehdä rikos kannattamattomaksi (Viljanen 2007, 23). Rikoslain kymmenettä lukua uudistettiin vuosituhannen alussa, ja merkittävin uudistus lienee ollut 3 §:n laajennettua hyötyä koskeva uudistus (Viljanen 2007, 179). Säädestä on sittemmin uudistettu vuonna 2016. Vuoden 2016 uudistuksen taustalla on Euroopan parlamentin ja neuvoston menettämisseuraamuksia koskeva direktiivi 2014/42/EU rikoksentekevälaineiden ja rikoshyödyn jäädyttämisestä ja menetetyksi tuomitsemisesta Euroopan unionissa. (Kukkonen 2016 a, 897.) Direktiivissä todetaan muun muassa kohdassa 1, että rajat ylittävän järjestäytyneen rikollisuuden, mukaan luettuina mafiatyyppiset rikollisjärjestöt, tärkein motiivi on taloudellinen hyöty. Tämän takia toimivaltaisille viranomaisille olisi annettava keinot jäljittää, jäädyttää, hallinnoida ja tuomita menetetyksi rikoksen tuottama hyöty. Järjestäytyneen rikollisuuden tuloksellinen ehkäiseminen ja torjuminen olisi kuitenkin toteutettava rikoshyödyn neutralisoinnilla ja se olisi ulotettava tietyissä tapauksissa koskemaan kaikkea rikollisesta toiminnasta saatua omaisuutta. (2014/42/EU.)

Laajennetun hyödyn menettämisen sääntelyn taustalla on vaikeus toisinaan näyttää toteen hyödyn määrä ja syy-yhteys tiettyyn rikokseen. Tämä ongelma on erityisesti muun muassa suunnitelmallisissa taloudellisissa rikoksissa. (Kukkonen 2016 b, 900.) Menettämisseuraamus edellyttää sitä, että omaisuus on saatu rikollisella toiminnalla. Laajennetun hyödyn menettämisen edellytyksenä on, että rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta tai Rikoslain 10:3 § erikseen mainitusta

rikoksesta tai näiden yrityksestä. Oikeuskirjallisuudessa ehdot täyttävää rikosta kutsutaan liipasinrikokseksi. Vasta ehdot täyttävä rikos laukaisee mahdollisuuden tuomita laajennettu hyöty menetetyksi. (Viljanen 2007, 185–186.)

Laajennetussa hyödyssä erityispiirteenä on, että siinä on niin kutsuttu käänteinen todistustaakka. Käänteinen todistustaakka tarkoittaa sitä, että henkilö, jolla väitetään olevan laajennetun hyödyn piiriin kuuluvaa rikoshyötyä, joutuu todistamaan sen, että näin ei ole. Hallituksen esityksessä HE 4/2016 on todettu käänteisestä todistustaakasta, että kantajan eli syyttäjän ”olisi vedottava niihin konkreettisiin tosiseikkoihin, jotka osoittavat hänen käsityksensä mukaan omaisuuden olevan peräisin rikollisesta toiminnasta. Pelkkä viittaus rikolliseen toimintaan ei riittäisi.” Vastaajalla on ”todistustaakka siitä, että menetettäväksi tuomittava omaisuus on alkuperältään laillista”. Tästä seuraa, että menettämisseuraamuksen torjumiseksi riittää, että vastaaja esittää näyttöä siitä, että omaisuus on todennäköisemmin peräisin laillisesta eikä laittomasta toiminnasta. Vastaajalta ei edellytetä ”niin sanottua täyttä näyttöä tai sen osoittamista, että omaisuuden laillisesta alkuperästä ei jää varteenotettavaa epäilyä. Todistustaakka ilmaisisi ns. näyttöenemmyysvaatimuksen. Numeraalisesti ilmaistuna menettämisseuraamusta ei tuomittaisi, jos edes hiukan yli 50 %:n todennäköisyydellä omaisuus on peräisin muusta kuin rikollisesta toiminnasta”. (HE 4/2016.)

Ennen vuoden 2016 lakiuudistusta käännettyä todistustaakkaa on pidetty ongelmallisena erityisesti oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja syyttömyysolettaman kannalta. Lain esitöissä perustuslakivaliokunta otti kantaa juuri käännettyyn todistustaakkaan toteamalla, että ”ehdotetun 9 §:n 4 momentin valtiosääntöoikeudellisessa arvioinnissa olennaista on, että käännetty todistustaakka ei koske lainkaan syyttömyysolettaman kumoavaa ratkaisua eli rikoksen syyksi lukemista”. (LaVM 4/2016, HE 4/2016, Kukkonen 2016 a, 726.) Toisin sanoen ehdotettu säännös käännetystä todistustaakasta ei koske henkilön syyllisyyttä, vaan hänen hallussaan olevan omaisuuden alkuperää (HE 4/2016).

Laajennettua hyötyä on ajateltu sovellettavaksi nimenomaan tapauksiin, jossa on käytetty monimutkaisia omaisuusjärjestelyjä ”omaisuuden alkuperän häivyttämiseksi ja sen naamioimiseksi laillisesti saaduksi esimerkiksi turvautuen niin sanottuihin vero-

paratiiseihin”. Omaisuuden laittoman alkuperän selvittäminen esitutkinnassa on tällaisissa tilanteissa lakivaliokunnan mietinnön mukaan toisinaan jopa mahdotonta. Esimerkkinä lakivaliokunta nosti tällaisista tilanteista nimenomaan vakavan talousrikollisuuden. (LaVM 4/2016.)

Konfiskoitavaksi eli valtiolle menetetyksi voidaan tuomita osaksi tai kokonaan omaisuus, jonka on syytä olettaa olevan peräisin rikollisesta toiminnasta. Omaisuus voidaan siis konfiskoida siltä osin, kuin voidaan osoittaa sen olevan peräisin rikollisesta toiminnasta. Menettämisseuraamukseen voitaisiin tuomita myös rikoksista hyötynyt oikeushenkilö, joka olisi toiminnan kulissina. Laajennettu hyötykonfiskaatio tulisi kyseeseen vain silloin, kun yritys on hankittu yksinomaan tai lähes yksinomaan rikoksen tuottaman hyödyn alkuperän häivyttämiseksi tai hyödyn säilyttämiseksi. (HE 80/2000, Viljanen 2007, 214.)

Lähtökohtaisesti koko omaisuus voidaan tuomita menetetyksi silloin, kun rikollisen toiminnan kulissina käytetään yritystä, jolle tuotot tästä toiminnasta lankeavat. Hallituksen esityksessä todetaan, että esitutkinnassa tulee selvittää, mitkä omaisuuserät ovat sellaisia, että ne saattavat olla peräisin rikollisesta toiminnasta. Tällaisia ovat hallituksen esityksessä mainitut arvokkaat kiinteistöt, asunto-osakeyhtiön ja muiden yhtiöiden osakkeet tai osuudet, suuret pankkitilit ja muut vastaavat tavanomaisesta poikkeavat omaisuuserät. (HE 80/2000.)

Vuonna 2016 laajennetun hyödyn säädöstä täydennettiin siten, että menettämisseuraamus voidaan tuomita, vaikka menettämisseuraamuksen perustavan rikoksen tekijää ei saada selville tai vaikka häntä ei rikoksesta syytetä tai tuomita rangaistukseen. Menettämisseuraamuksen määrääminen edellyttää, että sen perustavasta rikoksesta esitetään rikoksesta tuomitsemiseen riittävä näyttö. (HE 4/2016.)

Kun säädöksen soveltamista harkitaan, tulee ottaa huomioon muiden seikkojen lisäksi se, ”onko omaisuus ilmeisesti peräisin muusta kuin vähäisenä pidettävästä rikollisesta toiminnasta ja onko menettämisseuraamuksen tuomitseminen tarpeen uusien rikosten ehkäisemiseksi, sekä saadaanko rikollisella toiminnalla toistuvasti merkittävä osa asi-

anomaisen tuloista”. Laajennetun hyödyn soveltamisessa tulee ottaa huomioon kokonaisuuskäytäntö, mutta kaikkia edellä mainittujen kohtien olemassaoloa ei edellytetä samanaikaisesti. (Kukkonen 2016 b, 900.)

2016 otettiin rikoslain 10:3 §:ään myös kohta, jonka mukaan voidaan laajennettuna hyötynä konfiskoida 1) siltä, joka on tämän rikoksen tekijään, osalliseen tai siihen, jonka puolesta tai hyväksi rikos on tehty, sellaisessa läheisyysuhteessa, jota tarkoitetaan takaisinsaannista konkurssipesään annetun lain (758/1991) 3 §:n 1 momentissa, sekä 2) yksityiseltä elinkeinonharjoittajalta, yhtiöltä, muulta yhteisöltä tai säätiöltä, joka on 1 kohdassa tarkoitettuun henkilöön tai hänen läheiseensä sellaisessa osakkuuden tai taloudellisten intressien muodostamassa suhteessa, jota tarkoitetaan takaisinsaannista konkurssipesään annetun lain 3 §:n 2 momentin 1 tai 2 kohdassa. Edellytyksenä on, että on syytä olettaa, että omaisuus on menettämisseuraamuksen tai korvausvelvollisuuden välttämiseksi siirtynyt edellä mainituille. 2 kohdan tarkoittamalla suhteella tarkoitetaan myös johtavan aseman perusteella olennaista vaikutusvaltaa yksityiseen elinkeinonharjoittajaan, yhtiöön, muuhun yhteisöön tai säätiöön. ”Maksukyvyttömyysoikeudessa tätä taloudellisten intressien ja osakkuuden synnyttämää olennaista yhteyttä on kuvattu ainakin osittain tosiaan kompensoivilla kriteereillä vaikutusvalta, omistus ja oikeus toiminnan tuottoon.” (Kukkonen 2016 b, 902.)

5.2.1 Oikeuskäytäntöä

Tapauksessa KKO 2012:60 oli kyse siitä, että henkilö A oli syyllistynyt törkeisiin veropetoksiin X Oy:n ja Y Oy:n toiminnassa. Henkilö B oli vastaanottanut ja muuntanut varoja, jotka olivat peräisin tästä toiminnasta. A oli harjoittanut jo ennen hänen syykseen luettuja tekoja liiketoimintaa, jossa ei ollut ainakaan pääosin huolehdittu lakisääteisistä verotukseen liittyvistä velvollisuuksista. Korkein oikeus otti kantaa kysymykseen rahanpesun kohteena olleen omaisuuden menettamisestä ja laajennetusta hyödyn menettamisestä sekä A:lle tuomitun vahingonkorvausvelvollisuuden merkityksestä menettämisseuraamukseen nähden. B oli lainvoimaisen tuomion mukaan syyllistynyt törkeään rahanpesuun ottaessaan vastaan ja muuntaessaan törkeillä veropetoksilla hankittuja varoja. Korkein oikeus on tuomion perusteluissa ottanut kantaa ensinnäkin sii-

hen, että törkeä veropetos on rangaistusasteikoltaan rikoslain 10:3 § säännöksessä tarkoitettu rikos. Törkeä veropetos on myös tyypillisesti luonteeltaan sellainen rikos, joka voi tuottaa huomattavaa taloudellista hyötyä. Lisäksi korkein oikeus on todennut, että tapauksessa B on A:han nähden takaisinsaannista konkurssipesään annetun lain 3 §:n 1 momentissa tarkoitettu läheinen. (KKO 2012:60)

Korkeimman oikeuden ratkaisussa todetaan myös, että rikoslain 32:12 § menettämissäännöksestä syrjäyttää erityissäännöksenä rikoslain 10 luvun 2 §:n hyödyn menettämistä ja saman luvun 3 §:n laajennettua hyödyn menettämistä koskevat säännökset. Näin ollen sellainen omaisuus, jonka voidaan osoittaa olleen rahanpesun kohteena, on tuomittava valtiolle menetetyksi rikoslain 32 luvun 12 §:n nojalla. Korkein oikeus toteaa edelleen, että rahanpesurikoksia koskeva rikoslain 32 luvun 12 §:n menettämisseuraamus kohdistuu aina rahanpesun kohteena olevaan omaisuuteen eli siihen esirikoksella tai siitä saadulla hyödyllä hankittuun omaisuuteen, johon rahanpesijä on rikoslain 32 luvun 6 §:stä ilmenevillä tekotavoilla ryhtynyt. Rahanpesun kohteena olevaa omaisuutta ei voida rikoslain 32 luvun 12 §:n nojalla tuomita menetetyksi esirikoksen tekijältä. Rikoslain 32 luvun 12 §:n menettämisseuraamus on siten kohdistettava rahanpesijään. (KKO 2012:60, perustelujen kohta 17.)

Laajennetusta hyödystä tässä tapauksessa korkein oikeus on todennut, että menetetyksi tuomitseminen on rikoslain 10 luvun 3 §:ää koskevan hallituksen esityksen (HE 80/2000 vp, 12–13) mukaan tarkoitettu mahdolliseksi hyötymistarkoituksessa ja suunnitelmallisesti tehtyjen rikosten yhteydessä, joista tyypillisesti seuraa huomattavaa hyötyä. Tällaiselle rikollisuudelle on hallituksen esityksen mukaan tyypillistä myös se, että omaisuus siirretään esimerkiksi jollekin näennäisesti ulkopuoliselle henkilölle, kuten rikosentekijän läheiselle. Veropetokset mainitaan hallituksen esityksessä esimerkkinä tämän tyyppisestä rikollisuudesta. Korkein oikeus on todennut, että laajennettu hyötykonfiskaatio on tarpeen rikoksissa, jotka tehdään nimenomaan hyötymistarkoituksessa, järjestäytyneesti tai muuten suunnitelmallisesti ja joihin liittyy monimutkaisia yritysjärjestelyjä ja muita keinoja häivyttää ja salata hyödyn syntytausta sekä sen liittymä rikokseen. Säännöstä ei ole tarkoitettu sovellettavaksi aina, kun se näyttäisi mahdolliselta. (KKO 2012:60, perustelujen kohdat 19, 20.)

Korkein oikeus on edelleen todennut, että huomioon ottaen A:n liiketoimista saatu selvitys sekä se seikka, ettei A:lla ja B:llä ole vuonna 2001 ollut juurikaan tiedossa olevia tuloja, Korkein oikeus katsoi hovioikeuden tavoin olevan syytä olettaa, että kyseessä olleen Länsirannan tilan osto on rahoitettu A:n aikaisemmasta rikollisesta toiminnasta peräisin olevilla varoilla ja kiinteistö on siten rikoslain 10 luvun 3 §:n 1 momentista ilmenevin tavoin kokonaan peräisin rikollisesta toiminnasta, jota ei ole pidettävä vähäisenä. (KKO 2012:60, perustelujen kohdat 19, 20.)

Korkeimman oikeuden perusteluissa todetaan, että rikoslain 10 luvun 3 §:ssä tarkoitettu omaisuus voidaan tuomita menetetyksi myös rikokseen syyllistyneen henkilön läheiseltä, jos on syytä olettaa, että omaisuus on menettämisseuraamuksen tai korvausvelvollisuuden välttämiseksi siirretty tälle henkilölle. Asiassa on selvitetty, että Länsirannan tila on ostettu B:n nimiin ja että hänellä on siihen lainhuuto. X Oy:ssä ja Y Oy:ssä harjoitetusta toiminnasta peräisin olevien varojen pesemisestä saatu selvitys huomioon ottaen Korkein oikeus katsoo olevan syytä olettaa, että kiinteistö on ostettu B:n nimiin rikoslain 10 luvun 3 §:n 2 momentista ilmenevässä tarkoituksessa. Kiinteistö on siten tuomittava valtiolle menetetyksi rikoslain 10 luvun 3 §:n mukaista laajennettua hyötyä koskevan säännöksen perusteella B:ltä. (KKO 2012:60, perustelujen kohta 27.)

Toisena esimerkkinä on Turun hovioikeuden antama lainvoimainen ratkaisu TuHO: 2020:114039. Kyseisessä tapauksessa on tehty laajamittaista irtaimen kauppaa väärennetyillä taideteoksilla. Hovioikeuden tuomion perusteluissa todetaan laajennetun hyödyn menettämisestä, että lakivaliokunnan mietinnön mukaan rikoslain 10 luvun 3 §:n (875/2001) perusteella syyttäjällä on näyttövelvollisuus siitä rikollisesta toiminnasta, josta omaisuuden on syytä olettaa olevan peräisin. Näyttövelvollisuutta ei ole asetettu yhtä korkealle kuin rangaistuksen tuomitseminen vastaavasta rikoksesta edellyttäisi. (LaVM 14/2001.) Kyseisessä tapauksessa tuomitsemishetkellä voimassa olevan rikoslain 10 luvun 3 §:n 1 momentin mukaan, jos on tehty rikos, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta ja jos rikos on luonteeltaan sellainen, että se voi tuottaa taloudellista hyötyä, valtiolle menetetyksi voidaan tuomita omaisuus, joka on peräisin rikollisesta toiminnasta. Saman luvun 9 §:n 4 momentin mukaan kantajan on vedottava niihin seikkoihin, joihin hänen vaatimuksensa perustuu, sekä näytettävä ne toteen. Kantajalla ei kuitenkaan ole todistustaakkaa 3 §:ssä tarkoitettun

omaisuuden alkuperästä. Tällainen omaisuus voidaan tuomita menetetyksi, jollei vastaaja saata todennäköiseksi, että omaisuus on peräisin muusta kuin rikollisesta toiminnasta. Arvioitaessa sitä, onko vastaaja ostanut teoksia rikollisesta toiminnasta saaduilla rahoilla, hovioikeus on ottanut huomioon mainitut varastoluettelot, esitetyt tiedot hänen verotettavista tuloistaan, varojen käytöstä ja selvittämättömästä omaisuuden lisäyksestä. Vastaaja A ei kertomuksellaan eikä omaisuuden kartuttamista koskevilla todisteillaan saattanut todennäköiseksi, että hän olisi hankkinut takavarikoidut teokset muilla kuin rikollisesta toiminnasta saaduilla varoilla. Vastaajan rikokset ovat hovioikeuden perustelujen mukaan olleet luonteeltaan sellaisia, että ne ovat tuottaneet hänelle huomattavaa taloudellista hyötyä. Mainituilla perusteilla on syytä olettaa, että takavarikoidut teokset ovat kokonaan tai osaksi peräisin rikollisesta toiminnasta, jota ei ole pidettävä vähäisenä. (TuHO: 2020:114039.)

Vastaajan B kohdalla oli kysymys siitä, onko vastaaja B kohdassa velvollinen korvaamaan valtiolle kauppahinnasta saamansa osuuden 7.500 euroa rikoksen tuottamana taloudellisena hyötynä tilanteessa, jossa käräjäoikeus on velvoittanut vastaaja A:n korvaamaan asianomistajalle rikoksella aiheutetun vahingon 37.000 euroa. Perusteluissa todetaan, että menettämisseuraamusta harkittaessa sovelletaan rikoksen tekohetkellä voimassa ollutta rikoslain 10 luvun 2 §:ää (875/2001), koska aiempi tekohetkellä voimassa ollut lainsäädäntö ei olisi johtanut lievempään lopputulokseen. Rikoslain 10:2 § mukaan valtiolle on tuomittava menetetyksi rikoksen tuottama taloudellinen hyöty. Saman pykälän 3 momentin mukaan hyötyä ei tuomita menetetyksi siltä osin kuin se on tuomittu suoritettavaksi loukatulle vahingonkorvauksena. (TuHO: 2020:114039.)

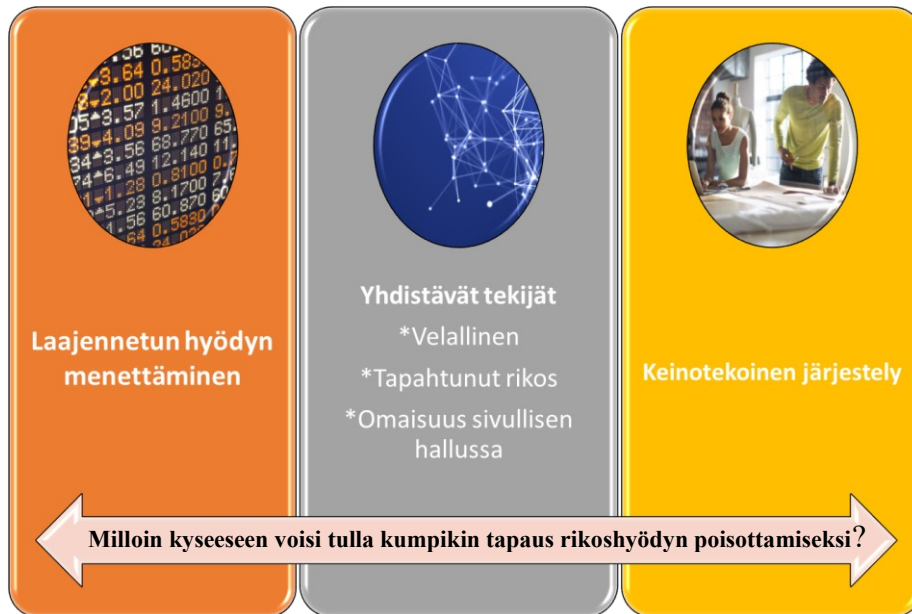
Yleisenä periaatteena on, ettei rikos saa kannattaa taloudellisesti. Rikoslain 10:11 §:n 2 momentissa menettämisseuraamuksen ja vahingonkorvauksen yhteensovittamista koskevilla säännöksillä on pyritty siihen, että rikoksella vahinkoa aiheuttanut ja samalla siitä hyötynyt ei joudu kaksinkertaiseen suoritusvastuuseen (HE 80/2000 vp, 36). Hovioikeuden perusteluissa todetaan, että säännöksellä ei säännellä korvausvastuuseen tai menettämisseuraamukseen tuomittujen keskinäisen vastuun jakautumisesta. Mainitun luvun säännökset huomioon ottaen menettämisseuraamuksesta ei vähennetä toisen henkilön suoritettaviksi tuomittuja vahingonkorvauksia. (TuHO: 2020:114039.)

Vastaaja B:tä ei velvoitettu suorittamaan asianomistajalle vahingonkorvausta. Sillä seikalla, että vastaaja A velvoitettiin suorittamaan asianomistajalle korvaus hänelle aiheutuneesta vahingosta, ei ollut merkitystä menettämisseuraamusta harkittaessa. Mainituilla perusteilla vastaaja B oli velvollinen menettämään valtiolle saamansa hyödyn määrän. Hovioikeus ei muuttanut käräjäoikeuden ratkaisua näiltä osin. (TuHO: 2020:114039.)

6 VERTAILUA

Kun epäillyssä talousrikostapauksessa voidaan todeta seuraavat seikat, voidaan vaihtoehtoisesti soveltaa kumpaakin tapausta, laajennettua rikoshyötyä ja keinotekoisien järjestelyjen sivuuttamista.

- 1) Kun tietoon tulee epäilty rikos, jonka ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta, ja rikoksesta epäiltynä on henkilö, jolla on ennestään ulosottovelkaa, jota ei olla saatu perityksi.
- 2) Epäillyllä rikoksella on saavutettu vähäistä merkittävämpi taloudellinen hyöty.
- 3) Rikoksesta epäillyllä on ennestään ulosottovelkaa, eikä hän ole maksanut eikä ole halukas maksamaan niitä.
- 4) Rikoksesta epäillyllä on hyvin pienet tulot tai ei lainkaan laillisia tuloja Suomessa (tuloja ei ole ilmoitettu verottajalle).
- 5) Epäillyn vaikutuspiiristä, sivulliselta, joka on epäillyn ja tässä myös ennestään velkaantuneen henkilön läheinen tai hänen määräysvallassaan oleva yritys tai yhteisö, löytyy omaisuutta.
- 6) Löytyvän omaisuuden ei voida suoraan osoittaa olevan peräisin tutkittavana olevasta rikoksesta (suoraan tutkittavana olevasta rikoksesta peräisin oleva hyöty olisi joko suoraan rikoshyötynä tai vahingonkorvauksena tuomittavaa), mutta sen voidaan osoittaa kuuluvan velalliselle, eli se on keinotekoisesti järjestelty sivullisen nimiin.

Kuvio 2. Laajennettua hyötyä ja keinotekoisista järjestelyä yhdistävät seikat

6.1 Laajennetun hyödyn ja keinotekoisesta järjestelyn eroista

Yksi keskeinen ero on siinä, että keinotekoisesta järjestelyn sivuuttaminen vaatii jo valmiin velan ulosotossa. Laajennetun hyödyn menettäminen ei vaadi tätä. Toinen keskeinen ero on näyttötaakassa. Laajennetun hyödyn osalta syyttäjän täytyy näyttää toteen, että omaisuus on peräisin rikollisesta toiminnasta, kun taas kantajan täytyy pystyä osoittamaan, että omaisuus on laillisin keinoin hankittua. Mikäli taas kyse on siitä, että ulosottomies ulosmittaa omaisuuden sivuuttamalla keinotekoisesta järjestelystä, näyttötaakka keinotekoisesta järjestelystä on ulosottomiehellä. Hänen tulee pystyä osoittamaan, että järjestely on keinotekoinen ja ettei ulosmittaus loukkaa sivullisen oikeutta. Lisäksi tulee osoittaa, että järjestely on tehty maksuvelvoitteiden karttamiseksi. Mikäli velallisen omaisuutta löytyy ulkomailta, ulosotto ei ole toimivaltainen.

Erona on myös se, miten löytynyt rikoshyöty käytetään, tai kenen hyväksi. Mikäli omaisuus ulosmitataan ulosoton keinoin, käytetään ulosmitattu omaisuus vanhojen velkojen maksuun. Mikäli omaisuus takavarikoidaan sivullisen hallusta, mutta voidaan osoittaa, että se on tosiasiallisesti velallisen omaisuutta, käytetään se tutkittavana olevan rikosvahingon saatavien turvaamiseen tai tuomitaan menetetyksi valtiolle.

7 ALAN ASIANTUNTIJOIDEN KOKEMUKSIA KÄYTÄNNÖN TYÖSSÄ

7.1 Ulosoton näkökulma

Ulosottoviranomaisen näkökulmasta keinotekoisien järjestelyjen sivuuttaminen on niin sanotusti viimesijaisin keino täytäntöönpanossa, eli ulosmittauksessa ja turvaamistoi-
missa. Keinotekoisien järjestelyjen sivuuttaminen on ulosotto-prosessissa muutenkin vii-
mesijaisia täytäntöönpanon keinoja. (Väre, henkilökohtainen tiedonanto 5.10.2020,
Välimäki, henkilökohtainen tiedonanto 8.10.2020.)

Ulosotossa yleisesti edetään täytäntöönpanossa niin sanotun nimiperiaatteen tai hal-
linnan luoman oletettaman mukaisesti. Keinotekoisien järjestelyjen sivuuttaminen tarkoit-
taa tästä poikkeamista. Keinotekoisien järjestelyjen sivuuttamisessa ulosotto-kaaren 4: 14
§:ssä on kielto, ettei sivuuttamiseen saa ryhtyä, jos järjestelyssä mukana oleva sivulli-
nen saattaa todennäköiseksi, että ulosmittaus loukkaa hänen todellista oikeuttaan. Si-
vullisen näyttötaakka on oikeuskirjallisuudessa asetettu tavanomaista matalammaksi.
Keinotekoisien järjestelyjen sivuuttamisessa rahoitus tulee saada ainakin joiltain osin lin-
kitettyä velalliseen tai tällainen tapaus edellyttää menestyäkseen muilta osin vahvat ja
runsaslukuiset indisiot keinotekoisuudesta, jotta päätös sivuuttamisesta voidaan tehdä.
(Välimäki, henkilökohtainen tiedonanto 8.10.2020.)

Laajennettua rikoshyötyä käytetään kuitenkin haastattelemieni ulosoton asiantuntijoi-
den mukaan välineenä enemmän kuin 10 vuotta sitten. Toki on mahdollista, että laa-
jennettu rikoshyöty -tapaus menee joissain tapauksissa kokonaan ulosotto-prosessin ul-
kopuolella (esimerkiksi kun hyötyä vaaditaan valtiolle menetetyksi ja hyöty on saatu
poliisin tai syyttäjän menettämisseuraamustakavarikolla kiinni), jolloin ulosotolle ei
edes tule tapauksesta tietoa. (Fränti, henkilökohtainen tiedonanto 3.10.2020.)

Ulosoton näkökulmasta, jos ajatellaan keinotekoisien järjestelyjen sivuuttamisia, järjes-
telyt on monesti tehty sellaisissa olosuhteissa, että kyseeseen voisi tulla myös arviointi
joko velallisen epärehellisyytenä ja sivullisen osalta avunantona tai velallisen petok-

sena ja avunantona. Näissä tapauksissa voi toisaalta olla kyse myös RL 10:2 §:n mukaisesta rikoshyödystä, ei laajennetusta hyödystä. (Fränti, henkilökohtainen tiedonanto 3.10.2020.)

Ulosotossa keinotekoisien järjestelyjen sivuuttamisia on tehty jonkin verran myös talousrikostapauksissa - näissä tapauksissa ulosottoasian velallisen historia talousrikoksista on usein ollut melko pitkä, joissain tapauksissa ylivelkaantuminen ja ensimmäiset talousrikokset jo 90-luvulla. Näissä tapauksissa kyse on ollut tyypillisesti siitä, että aikaisempien talousrikostuomioiden takia taloudellista toimintaa ei ole voitu harjoittaa suoraan omissa nimissä, eikä taloudellisesta toiminnasta kertynyttä hyötyäkään ole haluttu, johtuen suuresta ulosottovelkasaldosta, kanavoida itse ulosottovelalliselle. Vuosien kuluessa tästä toiminnasta on voinut kumuloitua kohtuullisen suurikin taloudellinen hyöty ja se on voitu kanavoida yhtiön velallisen intressiä palvelevaksi omistukseksi johonkin varallisuuteen tai lähipiirissä olevan luonnollisen henkilön nimeliseksi omistukseksi tiettyyn varallisuuteen. Keinotekoisien järjestelyjen sivuuttamiselle on oma paikkansa kokonaisuudessa, mutta sen soveltamisala on huomattavasti kapeampi kuin mitä pelkästä käsitteestä ”keinotekoinen järjestely” voisi päätellä. (Fränti, henkilökohtainen tiedonanto 3.10.2020.)

Usein tapaukset muodostavat jatkumon, jossa ulosotossa perinnässä oleva huomattava täytäntöönpanoperuste on muodostunut jostain ”perinteisemmästä talousrikoksesta” kuten veropetoksesta tai konkurssiasiaan liittyvästä velallisen epärehellisyydestä. Tästä eteenpäin velallinen jatkaa taloudellista toimintaa siten, että ulosottotäytäntöönpanoa pyritään välttämään kanavoimalla taloudellinen hyöty taloudellisesta toiminnasta sivulliselle (eli potentiaalisesti vältellään ulosottoa joko keinotekoisena järjestelyinä tai rikosoikeudelliselta kannalta velallisen epärehellisyydellä). Samalla saatetaan jatkaa rinnalla veropetoksia tai yritystoiminnassa velallisen epärehellisyyttä. (Fränti, henkilökohtainen tiedonanto 3.10.2020.)

Sivuuttaminen vaatii ulosotolta laajaa selvitystä ja usein useamman tahon kuulemisia näytön hankkimiseksi. Lisäksi ulosotto usein edellyttää velkojan eli ulosoton hakijan sitoutumista asiaan, koska usein sivuttamispäätökset johtavat ulosottovalituksiin ja siten pitkällisiinkin tuomioistuinkäsittelyihin. Tuomioistuimessa velkoja eli ulosoton

hakija on valittajan vastapuolena ja ulosotto kuultavan roolissa. Käytännössä velkojataho on usein ulosottomiehen hankkiman näytön varassa. Esitutinnan ollessa käynnissä poliisilla voi olla järjestelyn todentamista koskevaa näyttöä. (Välimäki, henkilökohtainen tiedonanto 8.10.2020.)

Keinotekoisien järjestelyjen sivuuttaminen etenee prosessina siten, että kun kihlakunnanvouti päätöksen sivuttamisesta tekee, ulosmittaa tai takavarikoi kihlakunnanulosottomies sen perusteella kyseisen omaisuuden ja päätös tulee antaa tiedoksi velalliselle eli vastaajalle viipymättä, yleensä kirjepostilla. Valitusaika on 3 viikkoa tiedoksisaanista. Ulosottomies antaa oman lausumansa käräjäoikeudelle vastineeksi valitukseen kahden viikon kuluessa valituksen saapumisesta. Tämän jälkeen asia etenee käräjäoikeuden ”määräämän tahdin” mukaisesti. Nämä aikaikkunat asettavat raamit sille, missä vaiheessa sivuuttamis päätöstä tukevia seikkoja tulee esittää ja milloin ne tulevat asianosaisille tietoon. Vakuustakavarikkoon laitettu omaisuus ei ole ns. korvamerkittyä ja ulosottomiehen velvollisuus on ulosmitata velkojen kattamiseksi tiedossa olevaa omaisuutta. (Välimäki, henkilökohtainen tiedonanto 8.10.2020.)

Ulosotolla ei ole käytettävissä laajennettuun rikoshyötyyn verrattavissa olevaa työkalua, vaan tapausta joudutaan arvioimaan eri näkökulmasta. Usein laajennetun rikoshyödyn vaatimisessa on kyse sivullisen selvittämättömästä omaisuudenlisäyksestä, jolla on jonkinlainen perusteltavissa oleva linkki rikolliseen toimintaan. (Fränti, henkilökohtainen tiedonanto 3.10.2020.)

7.2 Poliisin näkökulma

Haastattelemillani asiantuntijoilla poliisissa ei ollut juurikaan kokemusta laajennetun hyödyn menettämisen soveltamisesta omien konkreettisten päätösten tai juttukokonaisuuksien kautta, kun kyseessä ovat nimenomaan talousrikostapaukset. Tähän liittyvää lainsäädäntöä on tullut pohdittua useissakin jutuissa, ja rikosnimikkeenä ne ovat liittyen rahanpesun tutkintaan ja järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistumisen tutkintaan. Muutamissa jutuissa laajennetun hyödyn menettämistä on sovellettu. Laajennetun rikoshyödyn pykälää käytetään poliisinkin kokemuksen mukaan yleisesti

vielä aika vähän, verrattuna tapauksiin, joissa sen käyttöä voitaisiin lähtökohtaisesti ainakin ajatella ja laki sitä puoltaisi. (Perälä, henkilökohtainen tiedonanto 6.10.2020.)

Rikoshyödyn jäljittämisessä on lähdettävä liikkeelle aina rikoskokonaisuuden hahmotamisesta. Rikoshyödyn jäljittäminen on tärkeä osa esitutkintaa. Esitutkinnassa selvitetään muun ohella mahdollisuudet rikoksella saadun omaisuuden palauttamiseksi ja rikoksesta tuomittavan menettämisseuraamuksen tai asianomistajalle tulevan vahingonkorvauksen täytäntöönpanemiseksi. Lisäksi esitutkinnassa on rikoslajista riippumatta otettava huomioon mahdollisuus rikoksella saadun hyödyn konkreettiseen jäljittämiseen ja poisottamiseen. (Lehtonen, henkilökohtainen tiedonanto 12.10.2020.)

Velallisen ja tässä tapauksessa siis rikoksesta epäillyn rikoshistoriaa ja varallisuusasemaa pitää selvittää pidemmältä ajalta, myös ennen epäillyn teon ajankohtaa. Lailliset tulonlähteet on selvitettävä useita vuosia taaksepäin. Oleellista on selvittää laillisten ja todetun varallisuusaseman välillä oleva mahdollinen ero. (Lehtonen, henkilökohtainen tiedonanto 6.10.2020.)

Talousrikostutkinnassa on haastavampaa käyttää laajennettua hyötyä rikoshyödyn takaisinsaannissa, kun selkeästi järjestäytyneeseen rikollisuuteen ja huumausaineisiin liittyvässä tutkinnassa. Tällä ei kuitenkaan tarkoiteta, että talousrikosnimikkeisiin suhtauduttaisiin välttämättä ”yliolkaisesti”, vaan tunnusmerkistön täyttäminen jo pelkäämistään on monessa kohtaa haastavampi selkeästi osoittaa toteen ja sitä kautta problematiikka heijastuu myös pakkokeinon käyttämiseen. (Perälä, henkilökohtainen tiedonanto 6.10.2020.)

Talousrikoksissa laajennettua hyötyä ja tähän liittyvän pykälän käyttöä mietittäessä, nimikkeeksi tulee kuitenkin usein rahanpesu tai törkeä rahanpesu. Ongelmakohtana on rahanpesun menettämisseuraamukseen liittyvän erityissäännös, jonka mukaan esitutkinnassa tulee osoittaa pakkokeinon kohteeksi kaavailun omaisuuden olevan peräisin tai hankitun juuri tällä tai tietyllä rikollisella toiminnalla. Tässä kohti säädös eroaa laajennetun hyödyn säädöksestä, jossa ei tarvitse tarkkaan määritellä, mistä rikoksesta omaisuuden epäillään olevan peräisin, vaan riittää epäily rikollisesta toiminnasta. (Perälä, henkilökohtainen tiedonanto 6.10.2020.)

Ongelma rahanpesusäädöksen kohdalla on poliisin asiantuntijan mukaan laajempi lakiin kirjoitettu ongelmakohta tällä hetkellä, joka ei varsinaisesti korjaannu kuin menettämisseuraamuksen lain kohtaa muuttamalla. Tämä taas viime kädessä on lainsäätäjän käsissä. Selkeiden todisteiden valossa rahanpesuun epäillyn henkilön muutakin omaisuutta tulisi voida laittaa pakkokeinon kohteeksi, kuin vain selkeästi rikoksen kautta saaduilla varoilla hankittua tai rikoksen kautta saatuja varoja itseään. Esimerkkinä vaikka tilanne, jossa henkilö on ostanut arvokkaan talon ennen rikokseen ryhtymistään ja on sitten vaikkapa suuret rikoksella saadut hyödyt kuluttanut luksuselämään. Tässä kohtaa pitäisi pystyä puuttumaan selkeämmin myös henkilön muuhunkin omaisuuden menettämisen kohteena ja juuri tämä heijastuu ongelmana myös laajennetun hyödyn näkökulmasta, kun usein puhutaan monimutkaisista järjestelyistä ja verkostoista. (Perälä, henkilökohtainen tiedonanto 6.10.2020.)

8 TULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET

”Tausta-ajatuksena on yksinkertaisesti se, että rikos ei saa kannattaa” (HE 80/2000).

Tapauksissa, joissa kohteena oleva epäilty taho ei ole lainkaan ulosottovelallinen ja näin ollen ulosotolla ei ole velallisen aseman puolesta suoraan kiinnostusta tai edes toimivaltaa tähän, voidaan ajatella sovellettavaksi laajennetun hyödyn pykälää ja poliisin toimivaltaa. Suunnitelmallisuus ja pitkään jatkunut toiminta puoltavat myös laajennetun hyödyn menettämisen käyttöä rikostutkinnassa mahdollisen rikoshyödyn takaisinsaamisessa. Koska ulosoton tehokas toimivalta päättyy päätösten teossa käytännössä valtakunnan rajalle, laajennetun rikoshyödyn pykälä on todennäköisesti useissa kansainvälisiä yhteyksiä käsittävässä kokonaisuudessa tehokkaampi keino, jos mietitään esimerkiksi pakkokeinon (takavarikko tai vakuustakavarikko) pohjalta tehtävää syyttäjän jäädytyspyyntöä toiseen valtioon. (Perälä, henkilökohtainen tiedonanto 6.10.2020.)

Rikoksella saaduilla varoilla ei pitäisi poliisin eikä ulosotonkaan mielestä maksaa vanhoja ulosottovelkoja - ja usein tämä ongelma tulee vastaan epäillyillä, jotka ovat jo

valmiiksi ulosottovelallisia. Jos tutkittavan rikoksen yhteydessä löytyy epäillyltä varoja (tai sivulliselta mahdollisesti samastettavaksi), joiden epäillään olevan rikoshyötyä, tulisi näillä ensisijaisesti turvata tutkittavana olevan rikoksen aiheuttamien vahinkojen korvaaminen, esimerkiksi asianomistajan tai yhtiön toiminnassa velkojien saatavat. (Perälä, henkilökohtainen tiedonanto 6.10.2020.)

Olen tutkimusta tehdessäni tullut siihen lopputulokseen, että laajennettua hyötyä voidaan soveltaa monimutkaisissa talousrikostapauksissa, kun liipasinrikoksen edellytykset täyttyvät, eli varat eivät ole peräisin laillisesta toiminnasta. Talousrikoksiin syylistyneellä, jolla on ennestään ulosottovelkaa, ei useinkaan ole virallisia eli verottajalle ilmoitettuja tuloja lainkaan Suomessa, tai ne ovat erittäin pienet. Silti ulospäin voi näyttää siltä, että henkilö on varakas. Hänen käytössään voi olla suuri asunto merinäkymin, kalliita urheiluautoja, luksusmatkoja, useita luottokortteja ynnä muuta. Tämä omaisuus on merkittynä sivullisen nimiin, mutta tosiasiaa velallisen käytössä.

Kun rikoksesta epäillyn henkilön lähipiiristä tai läheisyhtiöstä löytyy varallisuutta, jonka lähde ei selity laillisella toiminnalla, eikä sen kuitenkaan voida osoittaa olevan peräisin tutkittavana olevan rikoksen tuottona tai sijaan tulleen omaisuutena, voisi laajennetun hyödyn soveltaminen tulla kyseeseen. Myös, jos omaisuuserät on kätkeyty erilaisin järjestelyin ulkomaille. Mikäli omaisuuserät löytyvät Suomesta, voidaan omaisuuserät osoittaa myös ulosotolle ulosmitattavaksi. Tällöin kuitenkin omaisuuserät menevät vanhojen velkojen maksuun. Johtopäätöksenä olen tullut siihen lopputulokseen, että laajennettu hyödyn menettäminen tulisi olla vaihtoehtona, kun mietitään perusteita rikoshöydyn poisottamiseksi.

Haasteena kummassakin tapauksessa on keinotekoisien järjestelyjen osoittaminen ja todistelu, ja monimutkaisissa talousrikoskokonaisuuksissa tutkinnan kestäessä varat on saatettu jo tuhjata ylelliseen tai sekoittaa uuteen liiketoimintaan tai siirtää eteenpäin monen eri yhtiön ja tilin kautta, jolloin on vaikea osoittaa, että kenen varat todellisuudessa ovat.

Rikoshöydyn jäljittämisen asiantuntijat ovat viranomaisyhteistyöhankkeen loppuraportissa tulleet siihen lopputulemaan, että ”esitutkinta- ja syyttäväviranomaiset tekevät

turhaa työtä jäljittäessään ja turvatessaan omaisuutta tilanteissa, joissa omaisuus myöhemmin ulosmitataan vastaajan ulosottovelkojen suorittamiseksi” (Valtakunnanvoudinvirasto 2019,9).

Oikeuskäytäntöä erityisesti talousrikosten osalta laajennetun hyödyn soveltamisessa on vielä erittäin vähän ja vuoden 2016 uudistuksen jälkeiseltä ajalta tiedossani on ainoastaan yksi hovioikeuden lainvoimainen ratkaisu. Myöskään oikeuskirjallisuutta ei aiheesta juuri löydy. Pekka Viljasen teos on vuodelta 2007, joskin erittäin perusteellinen ja kattava teos, mutta konfiskaatiosäädöksiä on uudistettu tämän jälkeen. Laajennettua hyötyä tulisi mielestäni rohkeasti soveltaa esitutkinnassa, jotta asiasta tulisi myös ennakkopäätöksiä ja oikeuskäytäntöä.

Tämä tutkimusaihe on kuitenkin laajempi, kuin miltä alun perin näytti. Löysin myös mielenkiintoisia asiaa sivuavia artikkeleita, kuten asiantuntija-artikkelin osakeyhtiön tosiasiallisesta johtamisesta (Ruohonen 2019). Artikkelissa käsitellyt seikat yhtiön tosiasiallisesta johtamisesta ovat yksi osa-alue, joiden avulla määritellään todellisen määräsvallan käyttämistä yhtiössä. Keinotekoisen järjestelyn sivuuttamisesta löytyi kirjoituksia oikeuskirjallisuudesta, sekä useita korkeimman oikeuden ratkaisuja. Jokaisesta yksittäisestä kohdasta, kuten edellä mainittu esimerkki siitä, kuka tosiasiaassa yhtiötä johtaa ja miten se voidaan osoittaa, tai mitä tarkoittaa se, kun oikeudellinen muoto ei vastaa sille annettua tarkoitusta, voisi tehdä oman tutkielman.

Oma lukunsa on vielä rikoshyödyn jäljittäminen ja poisottaminen kansainvälisissä tapauksissa. Rikostarkastaja Taina Neira on tutkinut rikoshyödyn takaisinsaantia talousrikosten osalta artikkelissaan vuonna 2009. Rikoshyödyn jäljittämistä tutkimuksessa on sivuttu vain lyhyesti (Neira 2009, 107). Kansainvälisyys on yksi asia, mikä näkyy rikoshyödyn jäljittämisessä, ja on mainittu rikoslain 10-luvun säädösten uudistamista koskevissa lain esitöissä jo ennen 2000-luvun alkua mainintana omaisuuden piilottamisesta veroparatiisiyhtiöihin (Linna 2019, 238).

Haastattelemiini rikoshyödyn jäljittämisen asiantuntijat nostivat esille keskeisenä tehokkaan tietojenvaihdon ja viranomaisyhteistyön. Tämä on myös oman kokemukseni mukaan tärkeää. Tehokas tietojenvaihto eri viranomaisten kesken mahdollistaa parem-

mat mahdollisuudet onnistua rikoshyödyn jäljittämisessä ja pois ottamisessa. Eri viranomaisilla on erilainen asiantuntijuus omalla alallaan, ja vaihtamalla näitä tietoja verottajan, poliisin ja ulosoton kesken, samoin kuin tullin ja rajavartiolaitoksen, ja käymällä keskustelua syyttäjän kanssa, on parhaat mahdollisuudet onnistua.

9 TULEVAISUUDEN NÄKYMIÄ

Itselleni työssä esitutkintaviranomaisena on aina ollut tavoitteena pyrkiä selvittämään totuus tapahtuneesta epäilystä rikoksesta mahdollisimman hyvin niin, että olisi selvää, kuka teon on tehnyt ja miten, ketkä ovat osalliset ja ketkä siitä ovat hyötäneet, ja mihin se omaisuus lopulta on päätynyt, mitä rikoksella mahdollisesti on saatu hankittua. Aina tähän ei päästä, tarkoittaen sitä, että aina kaikkea ei ole mahdollista täysin selvittää, koska muun muassa myöskään kaikki asianosaiset eivät osaltaan ole halukkaita tapahtumia totuudenmukaisesti selvittämään.

Haastattelemani asiantuntijat nostivat keskiöön yhteistyön viranomaisten kesken. Yhteistyötä voidaan tehdä jo esitutkinnan alkuvaiheessa. Viranomaisyhteistyön ja tietojenvaihdon kehittäminen on ollut myös valtioneuvoston asettamien harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjuntaohjelmien keskeisistä teemoista jokaisessa vahvistetussa ohjelmassa vuosina 1994–2017 (Hirvonen & Määttä 2018 b, 225). Oma kokemukseni on, että viranomaisyhteistyötä tehdään jo talousrikostutkinnassa, mutta sitä tulisi tehdä myös haastattelemieni asiantuntijoiden mielestä entistä laajemmin ja järjestelmällisemmin jo esitutkinnan alkuvaiheessa.

Mieleeni on jäänyt harmaan talouden torjunnan kampanjasta talousrikostutkintaurani alkuvaiheesta iskulause: ”Harmaa talous, musta tulevaisuus.” Jotta tulevaisuus talousrikostorjunnassa ei olisi musta, tulisi viranomaisten ensisijaisesti puuttua nimenomaan rikoksella saadun hyödyn jäljittämiseen ja pois ottamiseen, koska talousrikoksia tehdään nimenomaan mahdollisimman suuren hyödyn saamiseksi. Se on myös esitutkintalaissa asetettu esitutkintaviranomaisen yhdeksi tehtäväksi.

Käsitykseni mukaan myös rikosten yhä edelleen kansainvälistyessä siten, että yhtiöitä on helppo perustaa ulkomaille (vielä niin, että rekistereihin merkitään toinen henkilö tai jopa henkilö, jota ei ole olemassa), avata pankkitilejä ulkomaisista pankeista, käyttää ulkomailla olevia varoja Suomesta käsin luottokorteilla tai käyttää varoja mistä päin maailmaa tahansa verkon välityksellä. Tatu Hyttinen on sivunnut aihetta tarkastellessaan artikkelissaan itsepesun rangaistavuutta Suomessa (Hyttinen 2017, 337). Kansainvälisessä rajat ylittävässä rikollisuudessa viranomaisten tietojenvaihto korostuu entisestään.

Tutkimusta tehdessäni tulin siihen lopputulemaan, että aihetta tulisi tutkia lisää. Yksi tutkimukseni tavoite oli ajatus siitä, että tätä työtä voisi hyödyntää näitä kahta keinoa vertailtaessa rikoshyödyn jäljittämässä. Nyt kun työ on valmis, ajattelen, että ehkä suurin höyty tämän aiheen tutkimisessa kuitenkin on ollut se keskustelu, mitä olen saanut käydä alan asiantuntijoiden ja kollegoiden kanssa. Oma toiveeni on, että voisimme viranomaisina laajentaa omaa näkökulmaamme. Tavoite talousrikostutkimuksessa, talousrikostorjunnassa ja rikoshyödyn jäljittämisen parissa työskentelevien viranomaisten kesken on kuitenkin yhteinen, tehdä rikos kannattamattomaksi.

Valtakunnanvoudinviraston yhteistyöhankkeen loppuraportissa on esitetty, että ”rikoshyödyn jäljittämistä, turvaamisesta ja poisottamisesta tulee järjestää yhteistä koulutusta esitutkinta-, syyttäjä-, ulosotto- ja veroviranomaisille. Koulutuksen tulisi työryhmän näkemyksen mukaan olla käytännönläheistä ja sisältää esimerkkitapausten ratkaisemista ryhmissä, joissa edustettuina ovat kaikki asiaan liittyvät viranomaiset. Rikoshyödyn jäljitystoiminnan tehostamisen kannalta olisi hyvä, että esitutkintaviranomaisissa olisi rikoshyödyn jäljitystehtäviin erikoistuneita henkilöitä, jotka voisivat toimia kouluttajina ja edistää rikoshyödyn poisottamista esitutkintalain 1 luvun 2 §:n mukaisesti. Niin ikään keskeistä on huolehtia viranomaisyhteistyön aktiivisuudesta koko maassa.” (Valtakunnanvoudinvirasto 2019,18.)

Valmistelin tämän tutkielman pohjalta myös koulutuspaketin aiheesta talousrikostutkijoille. Aiheesta on tarkoitus pitää omalla työpaikallani koulutusta. Aihe herätti kiinnostusta työpaikallani, sekä laajemminkin kollegoiden parissa ympäri Suomea. Ajatuksena on järjestää koulutusta rikoshyödyn jäljittämistä talousrikoksissa, sekä avata

tarkemmin laajennettua hyötyä tutkielmani pohjalta. Luennoimaan aion mahdollisuuksien mukaan pyytää myös asiantuntijaa rahanpesun selvittelykeskuksesta, ja yhteistyöviranomaista ulosotosta kertomaan heidän näkemyksensä yhteistyön mahdollisuuksista. Asiantuntijat voivat kertoa käytännön kokemuksia tietojenvaihdon tarpeellisuudesta, mahdollisuuksista jäljittää varoja ulkomailta ja kokemuksia keinotekoisesta järjestelyn sivuuttamisesta. Lisäksi olisi hyvä pyytää asiantuntijaa verohallinnosta, tullista ja rajavalvonnasta kertomaan tiedonvaihdosta ja yhteistyömahdollisuuksista.

LÄHTEET

Esitutkintalaki 22.7.2011/805 muutoksineen.

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2014/42/EU.

Frände, D. 2005. Yleinen rikosoikeus. Helsinki: Edita Publishing Oy. Viitattu 14.10.2020. <https://www-edilex-fi.lillukka.samk.fi/kirjat/5462.pdf>.

Frände, D., Matikkala, J., Tapani, J., Tolvanen, M. & Viljanen, M. 2018. Keskeiset rikokset. Helsinki: Edita Publishing. Viitattu 27.9.2020. [https://shop-edita-fi.lillukka.samk.fi/digikirja/37-7281-9#Esipuhe\(20\)nelj\(e4\)nteen\(20\)laitokseen](https://shop-edita-fi.lillukka.samk.fi/digikirja/37-7281-9#Esipuhe(20)nelj(e4)nteen(20)laitokseen).

Fränti, J. 2020. Ylitarkastaja, Tampere. Henkilökohtainen tiedonanto 3.10.2020. Sähköpostihaastattelu. Haastattelijana Eva Närhi. Muistiinpanot haastattelijan hallussa.

HE 275/1998

HE 4/2016

Hirvonen, M. & Määttä, K. 2018 a. Harmaa talous ja talousrikollisuus – ilmenemis-
muodot ja torjunta. Espoo: Edita Publishing Oy. Viitattu 28.3.2020. [https://www-
editapublishing-fi.lillukka.samk.fi/digikirja/37-7318-2#Alkusanat](https://www-editapublishing-fi.lillukka.samk.fi/digikirja/37-7318-2#Alkusanat)

Hirvonen, M. & Määttä, K. 2018 b. Viranomaisten tietojenvaihtosäännösten kehitys
harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnassa. Edilex 2018/18. Viitattu
12.10.2018. <https://www-edilex-fi.lillukka.samk.fi/artikkelit/18837.pdf>

Hyttinen, T. 2017. Kansallinen rikoslaki kansainvälisessä paineessa – itsepesun ran-
gaistavuus Suomessa. Lakimies 3–4/2017. Viitattu 12.10.2020. [https://www-edilex-
fi.lillukka.samk.fi/lakimies/17876.pdf](https://www-edilex-fi.lillukka.samk.fi/lakimies/17876.pdf)

KKO: 2006:45

KKO 2009:87

KKO 2011:25

KKO: 2012:60

KKO: 2018: 20

Kananen, J. 2017. Laadullinen tutkimus pro graduna ja opinnäytetyönä. Jyväskylä:
Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Viitattu 3.5.2020. [https://uoasl.alma.exlibris-
group.com/view/ure-
solver/358SUOASL_INST/openurl?u.ignore_date_coverage=true&rft.mms_id=9912
63786605968](https://uoasl.alma.exlibris-group.com/view/ure-solver/358SUOASL_INST/openurl?u.ignore_date_coverage=true&rft.mms_id=991263786605968)

Kantanen, P. 2020. Muistio: Valtioneuvoston periaatepäätös kansalliseksi harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan strategiaksi ja toimenpideohjelmaksi 2020–2023. Valtioneuvosto. Viitattu 22.9.2020. <https://valtioneuvosto.fi/delegate/file/75001>

Kukkonen, R. 2016 a. Rikoshyödyn menettäminen. Osa I – yleiset edellytykset, määrittely ja määrä. Referee – artikkeli. Defensor Legis 5/2016. Helsinki: Suomen asianajajaliitto. Viitattu 8.10.2020. https://www-edilex-fi.lillukka.samk.fi/defensor_legis/17098.pdf

Kukkonen, R. 2016 b. Rikoshyödyn menettäminen. Osa II - henkilöllinen ulottuvuus, yhteisvastuullisuus, suhde vahingonkorvaus- ja ennallistamisvelvoitteisiin. Referee – artikkeli. Defensor Legis 6/2016. Helsinki: Suomen asianajajaliitto. Viitattu 8.10.2020. https://www-edilex-fi.lillukka.samk.fi/defensor_legis/17217.pdf

LaVM 4/2016

Lehtonen, J. 2020. Vanhempi rikoskonstaapeli, Tampere. Henkilökohtainen tiedonanto 12.10.2020. Sähköpostihaastattelu. Haastattelijana Eva Närhi. Muistiinpanot haastattelijan hallussa.

Linna, T. 1999. Täytäntöönpanoriita ja omistusoikeuskollisio. Kirjoituksia ulosoton oikeussuojajärjestelmästä, osa 3/3. Helsinki: Lakimies 3/1999 s. 335–354. Viitattu 8.10.2020. <https://www-edilex-fi.lillukka.samk.fi/lakimies/1862.pdf>

Linna, T. 2009. Ulosotto-oikeuden yleiset opit – missä ja mitä? Lakimies 1/2009. Viitattu 22.9.2020. <https://www-edilex-fi.lillukka.samk.fi/lakimies/5814.pdf>

Linna, T. & Leppänen, T. 2015. Ulosotto-oikeus: II, Ulosmittaus ja myynti. Helsinki: Talentum Pro. Viitattu 14.10.2020. https://uoasl.alma.exlibrisgroup.com/view/action/uresolver.do?operation=resolveService&package_service_id=1492887400005968&institutionId=5968&customerId=5965

Linna, T. 2019. Ulosottokaaren pääkohdat. Helsinki: Alma Talent. Viitattu 8.10.2020. [https://verkkokirjahylly-almatalent-fi.lillukka.samk.fi/teos/GAGBEXDTEB#piste:t1Vq/kohta:Ulosottokaaren\(\(20\)p\(\(e4\)\)\(\(e4\)\)kohdat](https://verkkokirjahylly-almatalent-fi.lillukka.samk.fi/teos/GAGBEXDTEB#piste:t1Vq/kohta:Ulosottokaaren((20)p((e4))((e4))kohdat)

Miettinen, T. 2016. Oikeustieteellinen opinnäyte: artikkeleita oikeustieteellisten opinnäytteiden vaatimuksista, metodista ja arvostelusta. Espoo: Edita Publishing Oy. Viitattu 2.4.2020. <https://samk.finna.fi/Record/samk.991256456605968>

Neira, T. 2009. Rikoshyödyn takaisinsaamisen ongelmista ja asianomistajan asemasta kansainvälisissä tapauksissa – Erityisesti talousrikostapausten näkökulmasta tarkasteltuna. Edilex. Viitattu 2.4.2020. <https://www-edilex-fi.lillukka.samk.fi/artikkelit/6563.pdf>

Perälä, A. 2020. Rikoskomisario, Vantaa. Henkilökohtainen tiedonanto 6.10.2020. Sähköpostihaastattelu. Haastattelijana Eva Närhi. Muistiinpanot haastattelijan hallussa.

Rikoslaki 19.12.1889/39 muutoksineen.

Ruohonen, J. 2019. Osakeyhtiön tosiasiallinen johtaja – de facto- ja varjojohtaja. Referee – Artikkelit. Edilex 2019/35. Viitattu 22.9.2020. <https://www-edilex-fi.lillukka.samk.fi/artikkelit/20030.pdf>

TuHO: 2020:114039

Ulosottokaari 15.6.2007/705 muutoksineen.

Valtakunnanvoudinvirasto 2019. Viranomaisyhteistyöhanke rikoksella saadun hyödyn jäljittämisen, turvaamisen ja poisottamisen tehostamiseksi. Julkaisu 3:2019. Viitattu 12.10.2020. https://valtakunnanvoudinvirasto.fi/material/attachments/vvv2/vvvliitteet/zZYtWHPW5/Viranomaisyhteistyöhanke_rikoksella_saadun_hyodyn_jaljittamisen_turvaamisen_ja_poisottamisen_tehostamiseksi.pdf

Valtioneuvosto 2020. Valtioneuvoston periaatepäätös kansalliseksi harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan strategiaksi ja toimenpideohjelmaksi 2020–2023. Viitattu 22.9.2020. <https://valtioneuvosto.fi/delegate/file/75002>

Viljanen, P. 2007. Konfiskaatio rikosoikeudellisena seuraamuksena. Helsinki: Edita Publishing Oy. Viitattu 8.10.2020. <https://www-edilex-fi.lillukka.samk.fi/kirjat/6995.pdf>

Välimäki, S. 2020. Kihlakunnanulosottomies, Helsinki. Henkilökohtainen tiedonanto 9.10.2020. Sähköpostihaastattelu. Haastattelijana Eva Närhi. Muistiinpanot haastattelijan hallussa.

Väre, M. 2020. Kihlakunnanulosottomies, Tampere. Henkilökohtainen tiedonanto 5.10.2020. Sähköpostihaastattelu. Haastattelijana Eva Närhi. Muistiinpanot haastattelijan hallussa.

Kysymykset asiantuntijoille

Kerro työstäsi ja työtehtävistäsi lyhyesti

Kokemus laajennetun hyödyn soveltamisesta?

Kokemus keinotekoisien järjestelyjen sivuuttamisesta?

Milloin kyseeseen mielestäsi voisi tulla kumpikin vaihtoehto?

Onko kokemusta siitä, milloin olisi voitu onnistua paremmin käyttämällä toista menetelmää?

Onko laajennetun hyödyn soveltamisessa mielestäsi joitakin ongelmakohtia?

Onko keinotekoisien järjestelyjen sivuuttamisessa mielestäsi joitakin ongelmakohtia?

Esimerkkejä tapausten soveltamisesta oikeuskäytännöstä?